

1 1 0 4 2

ASOCIAȚIA FOȘTILOR LUPTATORI DIN GAR-
ZILE NAȚIONALE DIN ARDEAL ȘI BANAT

Misiunea istorică

AGĂRZILOR NAȚIONALE
IN LUPTILE DE DEZRO-
BIRE DIN 1918

*

Scurtă monografie comemorativă
la un pătrar de veac dela pro-
clamarea unirii în Alba - Iulia.

*

1 Decembrie 1943
BUCUREȘTI

ASOCIAȚIA FOȘTILOR LUPTATORI DIN GAR-
ZILE NAȚIONALE DIN ARDEAL ȘI BANAT

Misiunea istorică

A GĂRZILOR NAȚIONALE
IN LUPTILE DE DEZRO-
BIRE DIN 1918

*

Scurtă monografie comemorativă
la un pătrar de veac dela pro-
clamarea unirii în Alba - Iulia.

*

1 Decembrie 1943
BUCUREȘTI

Contribuția Gărzilor Naționale Române din Ardeal și Banat din anii 1918 la marele act al Unirii

de Dr. AUREL DUMITRAȘ
Președintele Asociației

CUVINTE ÎN LOC DE PREFĂȚĂ

Se împlinește un sfert de veac de la marele praznic al unirii Ardealului cu patria mamă, când grație conștiinței Naționale sădită în sufletele românești de strămoșii noștri și cu puterea Dumnezeiască, am știut să sguocim din temelie sistemul robiei milenare, redând Neamului nostru din Ardeal și Banat libertatea și dreptul la viață Națională.

Comemorarea de azi este sărbătoarea generației Unirii, — este evocarea spiritului de Unitate Națională de atunci și afirmarea solidarității Românești de azi, — este sărbătoarea noastră a tuturor celor care am luat parte activă la evenimentele care au pregătit adunarea de la Alba-Iulia de la 1 Decembrie 1918.

O aniversare, — care în perspectiva timpului și sub razele luminoase ale amintirii clipeilor de măreție, apare tot mai vie și tot mai puternică în sufletele noastre.

Este, — de altfel un mare secret al istoriei, ca pe măsură ce se scurg anii marilor evenimente care au dărâmat temelii vechi și au creat o lume nouă să proiecteze pe ecranul sufletesc cu o putere mereu crescândă de cucerire, întreaga noastră ființă.

Aceste gânduri mă trâmână, când încerc să zugrăvesc în câteva cuvinte partea de contribuție a fostelor Gărzi Naționale la marele act al Unirii.

Foarte puşini ştiu şi poate unii au uitat modesta cărămidă, pe care această primă armată românească a Ardealului robit a pus-o la temelia noului Stat reîntregit în zilele tulburiale anului 1918.

Este o pagină de măreţie şi de abnegaţie, pe care numai modestia şi credinţa că actele mari nu au nevoie să fie trâmbiţate, au făcut să nu fie scrisă până azi. Şi dacă totuşi azi o facem, vrem să ne fie recunoscută doar ca un pios omagiu adus unui act istoric, la sărbătoarea zilei de 1 Decembrie.

Atunci, în vremurile de nelinişte şi de haos, atunci când asupritorii de ieri se retrăgeau în debandadă, când zorile au apărut la orizont şi armata română eliberatoare trecea a treia oară Carpaţii, în acele momente de panică şi de tulburare, — au apărut salvatoare Gărzile Naţionale.

Ele au constituit pe întreg cuprinsul Ardealului, în toate colţurile unde o mână de oameni au putut forma o mică unitate, numită „Gardă“ — strajă de veghe a avutului şi vieţii cetăţenilor, împotriva vandalismelor de pe atunci.

Aceste Gărzi au înăbuşit revoluţia comunistă din Ardeal scăpând meleagurile frumosului ţinut dela o încercare, care putea să însemneze în nebunia şi furia clipelor de atunci, un adevărat pârjol.

**CU SUFLET, CU JERTEĂ ŞI CU MIJLOACE REDUSE
GĂRZILE NAŢIONALE AU ÎNSCRIS O PAGINĂ DE GLO-
RIE ÎN CARTEA ISTORIEI REÎNTREGIRII, — PAGINĂ
SCRISĂ CU SÂNGE DE MARTIRI, MORŢI LA DATORIE,**

*Ră ne reamintim de figura unor dr. CIORDAŞ şi dr. BOLCAŞ, dela Betus, îngropaţi de vii de un detaşament ungu-
resc; să ne reamintim de venerabilul preot ION OPRIS, din
Cristişturda, împuşcat de unguri în uşa Bisericii; de căpi-
tanul IENE din Agnita, de stegarul ION ARION, împuşcat în
gara Teiuş în ziua Unirii şi ce alţii alţii, ştiuţi şi neştiuţi, cari
cu propria lor viaţă au înfruntat furia ultimei spârcoliri a foş-
tilor asupritori.*

**ÎN ZIUA ACEASTA DE PRAZNIC NAŢIONAL, DA-
TORIA NOASTRĂ ESTE SĂ LE ADUGEM OMAGIUL PA-
TRIEI RECUNOSCĂTOARE.**

Generație după generație trebuie să știe, că actul Unirii celei veșnice poartă pecetea atâtor jertfe și suferințe, care nu treouesc uitate.

Din când în când cronică lor să ne fie un îndemn și o mângâiere, pentru ca prin forțe unite și idealuri comune, să deschidem drumuri tot mai largi Neamului și Țării Românești.

În premerșile de azi, când la răsărit curge sânge românesc și la Apus lacrimi de frați, mai mult ca oricând conștiința Națională trebuie să fie mai trează și pusă în slujba marilor idei dătătoare de viață, — idei pentru care a suferit acest neam; LIBERTATEA, DREPTATEA ȘI UNITATEA NOASTRĂ NAȚIONALĂ.

Nu uităm nici o clipă, că dreptatea neamului nostru a fost știrbită.

Nici o jertfă nu este prea grea pentru așezarea Neamului în granițele lui firești.

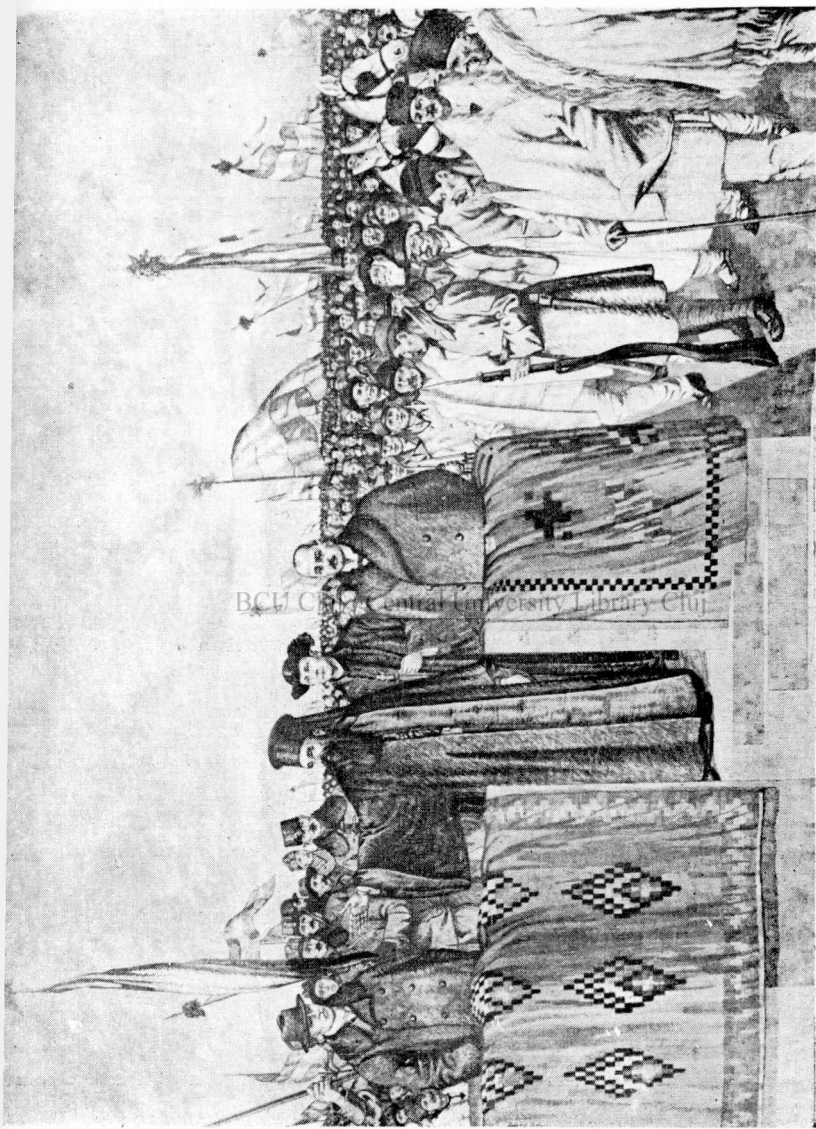
Foști luptători din Gărzile Naționale încărunțiți în frământările și durerile istoriei cu nedreptăți internaționale, faceți zilnic jurământ: ORI VOM FI TOTI LA OLALTĂ, ORI CU TOTII ÎN MORMÂNT.

MISIUNEA ISTORICĂ

Scurtă monografie comemorativă la un pătrar de veac
de la proclamarea unirii în Alba-Iulia

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aspect dela marea Adunare Națională. Alba-Iulia, 1 Decembrie 1918.

In tribună dela stânga : Aurel Lazar, Miron Cristea, Episcopul Caransebeșului, V. Hossu, Episcopul de Gherla și d-l Aurel Vlad, înconjurati de luptători din Gărzile Naționale.

MISIUNEA ISTORICĂ

Scurtă monografie comemorativă la un pătrar de veac dela proclamarea unirii în Alba-Iulia

Se împlinește un pătrar de veac dela marea faptă istorică a unirii Transilvaniei pentru vecie cu Țara românească.

Poporul român din Ardeal și Ungaria n'a mai putut suporta jugul robiei milenare și s'a hotărît cu forță elementară în toamna anului 1918 să dispună singur de destinul său, rupând legăturile de stat cu împilătorii de ieri și procedând la proclamarea întregirii și la organizarea statului național român.

Infruntând eroic toată urgia și tirania împrejurărilor, cărturari și țărani, dela vlădică și până la opincă, s'au ridicat ca un singur om în ceasul dezagregării monarhiei habsburgice, ca să pronunțe în mod definitiv verdictul istoric dela Alba-Iulia. În adunări publice au fost aleși reprezentanții autorizați să decidă de soarta poporului în 1 Decembrie 1918, când lume imensă de sute de mii de bărbați a alergat din toate părțile, cu trenuri, căruțe ori pe jos în cetatea lui Mihai Vodă Viteazul, să se întrunească în mare adunare națională și cu vot unanim să decreteze plebiscitar unirea veșnică a tuturor românilor într'o singură patrie.

Se curma un trecut neguros. Se puneau bazele unui viitor strălucitor. Adunarea națională dela Alba Iulia era piatră demarcațională între două epoci. Ea a așezat fundamentul României tuturor românilor cu o credință și un curaj ce se înscriu cu titluri de mândrie veșnică în analele noastre istorice.

Dar pentruca să se atingă acest punct culminant al evoluției care este marcat de Alba-Iulia, a fost necesar un efort foarte mare. Lucrurile nu s'au desvoltat dela sine, ci s'au cerut sacrificii conștiente și grele, opintirile dureroase mergând până la eroism și jertfa de sânge.

Despărțirea din cadrul comunității de stat cu ungurii întâmpina enorme dificultăți. Pe de o parte trebuia zăgăzuit valul de

anarhizare ce se întindea de pe urma defecțiunilor de pe fronturi, iar pe de altă parte trebuiau învinse greutățile pe cari le mai puteau opune guvernele din Budapesta, cari dispuneau de forțe militare, pe căi ferate, de mijloace bănești, de administrație, de depozite alimentare, și cari căutau prin curse viclene, promisiuni deșearte ori prin amenințări deghizate să ne momiască și convingă a consimți să rămânem și pe mai departe în legături cu asupritorii temporar îmblânziți, lupi în piele de oaie peste noapte.

Trebuia să dăm lupta pe două fronturi extrem de complicate și neliniștitoare ! Dar n'am desnădăjduit. Dacă eram săraci în cele materiale, eram foarte bogați în suflet, avânt și credință ! N'am ezitat o clipă ci am apelat la propriile noastre puteri pentru a face față deopotrivă destrămării generale și mijloacelor silnice ale dușmanului : ne-am recrutat dintre noi înșine organele de conducere politică și ordine publică. Aceste instrumente ale puterii proprii erau consiliile și gărzile naționale române : ele s'au substituit imediat organelor de administrație, jandarmerie și poliție ale regimului intrat în descompunere și pe care noi nu mai aveam niciun motiv să-l salvăm și readucem la viabilitate.

Punctul nostru de vedere a fost al imediatei și totalei separații de Ungaria, însuflețiti de voința de a ne smulge independența și a ne asigura suveranitatea de stat propriu.

Ofițerii și soldații noștri întorși de pe fronturile pierdute, demoralizați și hotărâți să arunce armele, au fost refăcuți spiritual, societatea românească i-a vrăjit cu marea idee a eliberării. Ei au fost convinși să îmbrace iarăși tunica și să se pună degrabă în slujba națională. Ca prin farmec ei au uitat zilele de foamete și oboșeli, de mizerii și răzvrătiri, și au alergat sub drapelul românesc al gărzilor

Luptătorii aceștia au împlinit astfel o îndoită și spinoasă misiune în zilele tulburi de atunci : au stăvilit duhul cutropitor al distrugerii și au făcut posibilă trecerea la stăpânirea românească. Grație lor s'a operat transformarea profundă care a înlocuit regimul vechiu cu o ordine socială românească.

Fostele gărzi naționale au fost numite cu adevărat „armata unirii”, pentru că ele au constituit forța publică la adăpostul căreia s'au înfăptuit libertățile publice și dreptățile sociale, administrațiunile de stat luând aspecte românești și putându-se ținea în voie adunările populare în frunte cu marea adunare națională dela 1 Decembrie.

Membrii gărzilor naționale au fost luptători disciplinați, organe de execuție ale consiliilor naționale.

*
*
*

Asociația foștilor luptători din gărzile și sfaturile militare improvizate în acele zile de fierbere revoluționară, răspunde unei dorințe unanime a camarazilor și a neamului atunci când a luat inițiativa evocării celor 25 ani printr'o monografie istorică de proporții modeste deocamdată, cum este cea de față. Toată lumea se întreabă: de ce nu se cunosc în mod precis împrejurările de atunci și rolurile jucate de o seamă de comandanți iluștri ca și de masele de gardiști cari și-au oferit cu dragă inimă brațul, viața și onoarea în scopul eliberării? Asociația consideră ca o datorie a sa să umple acest gol și să fixeze locul tuturor în galeria jertfitorilor pentru patria unică. Nu se rezumă deci la o simplă evocare și la cuvinte festive de preamărire, ci vrea să oglindească fidel și cât mai complect atmosfera timpului, prestațiile pline de sacrificiu, izbânda misiunii de a transforma vasta regiune din arcu Carpaților până în șesurile adânci și majorizate de valahi, în țară românească a avea.

Pe cât de bun și obligator este gândul de a reconstitui faptele istorice din acea vreme, pe atât de numeroase sunt greutățile ce se ivesc, și ne dăm seama că numai cu concursul binevoitor și obiectiv al camarazilor din județele transilvane vom fi în stare să desăvârșim scopul râvnit de cel din urmă dintre noi.

Pentruca să atingem cu adevărat ținta aceasta, trebuie să procedăm în etape și cu o metodă strânsă. Facem azi începutul cu această lucrare în care înțelegem să punem primii piloni solizi.

Adică nu ne limităm la simple afirmațiuni, la elogieri generale, la exaltarea jertfelor, la tămâieri ce ar părea interesate, ci recurgem la culegerea documentelor principale. Să vorbiască înșile actele istorice. Am adunat textele autentice și grele de conținut ale pieselor cari sunt ele însele mărturisirea cea mai elocventă, mai convingătoare și mai trainică a bravurilor de odinioară.

Preferăm sistemul documentării cerute de istoria veridică. E interesul tuturor să se facă o expunere pe cât de obiectivă, pe atât de lămuritoare și necesară. Această înfățișare primară și imparțială este nucleul și trăsătura de unire cu toți membrii asociației. Aci rezidă planul dezvoltărilor viitoare, de aci se iau orientările pentruca el să fie dus la capăt cu un succes cât mai desăvârșit.

Stimulentul cel mai puternic care a prezidat acest început ni-luăm din înșile condițiunile aspre dar în acelaș timp mărețe în cari camarazii noștri au garantat și susținut cu eroism ordinea publică, au îndiguit potopul tulburărilor revoluționare și au ajutat instalarea și durata regimului românesc pe plaiurile transilvane.

Nu ne este permis să uităm niciodată acea înălțătoare atmosferă de abnegație, de bărbăție, de înțelegere, de autosacrificiu și de unire și solidaritate românească ce ne-a stăpânit în toamna răsturnărilor și libertăților din 1918.

Toți am fost una, un singur zid în jurul idealului național. Un mănunchiu neînfrânt, încălzit de flacăra unirii. Corpul național era străbătut de sus până jos de ideia patriei — una și indivizibilă în veci. Grație acelei oțeliri și solidarizări am cucerit ieri victoria. Și numai dacă vom urma aceeaș pildă de înmănunchiere vom crea și în viitor condițiunile refacerii unității naționale indestructibile. Deținem modelul din 1918. N'avem decât să-l urmăm.

*
* *

Momentul suprem al încordării

O idee justă asupra misiunii istorice împlinite de gărzile naționale o putem avea numai în lumina evenimentelor ce se desfășurau ca o avalanșă deja din primele zile ale lunii Octomvrie. Încă în închisoarea din Seghedin unde stătusem din Ianuarie până în 3 Octomvrie, împreună cu Valeriu Branisce și alți fruntași, eram în curent cu dezertările în mase din trenurile dela Budapesta destinate fronturilor. Naționalitățile imperiului habsburgic nu mai concepeau jertfe de sânge pentru o himeră. Să ne amintim de vorba patetică a bătrânului luptător Ștefan C. Pop, la deschiderea adunării naționale din Alba-Iulia: „80% din locuitorii monarhiei se rugau: bate Doamne pe stăpânii noștri!”. Nu mai era coeziune, nu mai era însuflețire. Monarhia condusesse dealtfel în secret, peste capul Germaniei, tratative de pace cu aliații. Acum cerea formal armistițiu. Încă în 4 Octomvrie deputații Grigorovici și Isopescu-Grecu pretindeau în parlamentul din Viena independență totală de stat pentru români.

Tatonările deputatului dr. Alexandru-Vaida Voevod pe lângă arhiducele Iosif s'au izbit de împotrivirea categorică a renunțării la integritatea de stat ungară.

Comitetul național care era suprema autoritate, avea consfă-

turi dese și-și împărția rolurile. El se intrunia în 12 Octomvrie la Oradea și autoriza pe deputatul Vaida-Voevod să citească declarațiunea autodeterminării în parlamentul budapestan — cecece a și făcut în cadrul unei curajoase cuvântări de despărțire definitivă, în ziua de 18 Octomvrie,

Sub presiunea împrejurărilor împăratul Carol IV de Habsburg publica în 18 Octomvrie manifestul senzațional, dar așteptat de zeci de ani de către naționalități, despre reorganizarea monarhiei pe baze federative, invitând factorii conducători ai popoarelor să colaboreze la proiect. Guvernul ungar însă nu voia să dea publicității acest manifest și sabota realizarea confederației. Și dealtfel într'un interview Vasile Goldiș declara în 25 Octomvrie, că asupra destinelor românești numai adunarea națională se poate pronunța. În 27 Octomvrie se dă amnistie generală tuturor arestațiilor politici. În 28 Octomvrie izbucnia revoluția la Praga.

31 Octomvrie este ziua fatală: guvernului maghiar îi cad frânele din mână și se declanșează revoluția generală. Președintele consiliului Ștefan Tisza este asasinat. Puterea trece în mâinile conțelui Mihai Karolyi și Ioan Hock ales președintele republicii maghiare. Cuvântul de ordine al guvernului revoluționar republican este: să se înființeze consilii și gărzi republicane, cari să se opună devastărilor și să apere integritatea de stat. Guvernul Karolyi cere sprijinul naționalităților și depunerea jurământului pe steagul republican maghiar. Acesta este momentul suprem al încordărilor: dacă românii sunt de acord că e imperios ca liniștea publică să fie menținută, ei însă nu concep să se încadreze în organizațiile străine paramilitare, ca sfaturi și gărzi maghiare republicane, ci-și creiază imediat organe proprii: consilii și gărzi naționale române cu îndoitul scop de-a sufoca valul de distrugere și de a se afirma ca o putere autonomă politică și administrativă.

Dacă împăratul-rege Carol de Habsburg înclina spre ideea federativă și spre concesiuni autonome cât mai largi, deslegând de jurământ pe ofițeri și soldați și dându-le libertatea să se pună la dispoziția consiliilor naționale etnice, nu tot atât de larg este și guvernul republican maghiar Károlyi care, deși afișa radicalismul de stânga și se lăsa infiltrat chiar de concepții extremiste, totuș în chestiunea principiului de naționalitate nu admitea concesii importante și mai ales se crampona de conservarea cu orice preț a integrității de stat. Așa se explică lozincile șoviniste ale consiliilor și gărzilor guvernamentale cari repede vor provoca acute conflicte cu organizațiile românești. Dealtfel „consilii”, „gărzi”, „sfaturi militare”, „comisariate ale poporului” erau cu

ochi și cu sprâncene denumiri împrumutate. Ele au fost adoptate mai degrabă ca o oportunitate imediată pentru a împiedica scufundarea în ruină și jaf. Guvernul Karolyi se complăcea în duplicitatea evidentă : redicalism de formă cu opunere de fond revendicărilor autonomiste naționale. Iar când el și-a recunoscut falimentul, fiind desaprobat și blamat de națiunile eliberate, n'a ezitat, peste 5 luni să cedeze puterea unui guvern și regim pur comunist : Garbai-Bela Kun, alungat din Budapesta chiar de armata română care a salvat astfel Ungaria de bolșevism și prăbușire totală în vara anului 1919.

Românii au împrumutat numirile de circumstanță : „consilii”, „gărzi” și „sfaturi militare”, dar ei aveau o predilecție pentru denumirile romane de „legiuni”, adoptate în regatul său din Munții Apuseni de însuș Avram Iancu, deci călcau pe urmele unei tradiții recente...

Aspectele și scenele revoluționare văzute, trăite și zugrăvite de contemporani după noaptea dramatică de 31 Oct.-1 Nov. suscită oricând o curiozitate vie. Pe străzile Aradului soldați și fete ieșite din fabrici ațineau calea ofițerilor cu forfecuțe : le tăiau stelele, galoanele, insemnele și ciucurii dela săbii. Degradarea ofițerilor era în toi în piețe publice, în trenuri, în cazărmi. Trei ofițeri români : cpt. dr. Vasile Avramescu, șt. dr. Liviu Tămășdan și stegar dr. Aurel Damian din serviciul transporturilor de trupe și materiale de război pe căile ferate erau martorii oculari ai trenurilor cari expediau imense cantități de magiun, mobile, unelte, produse agricole, găini și vite rechiziționate cu forța dela țărani, — fusese o spoliere, fără putință de protest, a plugarilor români constrânși să predea la primării bunurile lor pe preț de nimic, iar adesea contra unor bonuri de încasat la calendele grecești ; împotriva notarilor și primarilor abuzivi în vreme de război s'au întors acum multumile iritate cerându-le socoteală pentru toate suferințele de ieri. Instinctul de pradă a magazinelor alimentare și de mărfuri și-a făcut de cap în acele câteva zile de autoritate în vacanță. Nu era de glumit cu pârjolul. Deaceea și consiliul național român compus din delegații comitetului național și din reprezentanții partidului social democrat român, s'a grăbit să procedeze la organizarea consiliilor și gărzilor cari să abată poporul dela jaf și să canalizeze toate energiile spre idealuri superioare — și a fost ascultat.

Cum s'a reacționat împotriva tumultului iscat în epocalele zile ?

Ne interesează exclusiv ceea ce are valoare de document, deci

relatări riguroase. Strângem o seamă din ele fie pentru a reconstitui atmosfera dinainte cu 25 ani, fie pentru a servi ca model pentru dările de seamă și adunarea de comunicate, apeluri și ordine din toate județele în vederea marelui monografii ce se cere întocmit în viitor.

Timișoara începe...

Timișoara fusese centrul unor frământări excesiv de grave. În ziua de 31 Oct. s'a proclamat acolo republica bănățeană ca ecou al Budapestei. Ziarul regretatului Branisce, *Drapelul* din Lugoj dela 2 Nov. sub titlul „Republica” aduce următoarele informațiuni: După proclamarea republicii în Timișoara s'au constituit „comisariatele” pentru cele trei județe bănățene; deja dela ora 9 în dimineața de 31 Oct. sosise ordinul telefonic pentru convocarea unei adunări militare, iar comandantul militar al Timișoarei baronul Hordt, însoțit de ltcol. Bartha, a convocat o consfătuire în casina militară și a citit telegrama împăratului care ordonă ca ofițerii să se grupeze în consilii și sfaturi militare după naționalități. S'au constituit consilii militare deosebite: maghiar, român, sârb și șvab. Și „Drapelul” continuă: „Dar încă înainte de constituire au adus ofițerii români, prin d. căpitan dr. Aurel Cosma, la cunoștința comandantului, următoarele trei puncte hotărâte de totalitatea ofițerilor români din Timișoara: 1. Ofițerii și soldații români de pe teritoriul comandamentului militar dela Timișoara, decretează cu ziua de azi, constituit consiliul militar național român. 2. Declară, că atitudinea lor o vor conforma întru toate hotărârilor ce le va lua consiliul național român, căruia se alipesc cu credință neclintită. 3. Declară în fine că sunt gata a conlucra tot deauna în orișicare direcțiune la susținerea ordinii înlăuntru și în afară. Celelalte consilii au luat act de aceste hotărâri ale consiliului național român. Toți ofițerii și soldații au îndepărtat de pe chipie rozetele cu inițiala regelui, înlocuindu-le cu cocarde naționale, fiecare după naționalitate. Totodată s'au luat măsuri ca soldații să se separeze după naționalitate ca să nu se ivească fricțiuni și dezordini. Și ofițerii și soldații din Lugoj s'au conformat acestei hotărâri”.

În calitate sa de președinte al partidului național român din Timișoara avocatul-căpitan dr. Aurel Cosma a dovedit o energie deosebită în clarificarea situației. A luat atitudini respiccate. Insuși ziarul local german „*Temesvarer Zeitung*” publică a doua zi următorul comunicat al „sfatului militar român” local:

„Ofițerii și trupa români, din garnizoana Timișoara, au ținut

Joi, în 31 Octombrie a. c., seara o adunare în hotelul Kronprinz. Cu această ocazie a fost ales comitetul executiv al consiliului militar român: locotenent-colonel auditor Sebastian Brândușa, căpitan dr. Aurel Cosma, căpitan dr. Ioan Popoviciu, căpitan dr. Lucian Georgeviciu, căpitan dr. Sever Barbura, accesistul judecătoresc dr. Titu Mălăiu, farmacist militar Eremiciu. Cu executarea puterii armate a fost încredințat locotenent-colonel Miron Serb. După alegeri cei prezenți au părăsit hotelul Kronprinz și cântând cântece naționale române au trecut prin strada principală „Moștenitor Rudolf” și s’au dus în Piața Principele Eugen, unde s’au adunat în fața Primăriei. La dorința unanim manifestată, căpitanul dr. Aurel Cosma a ținut un discurs înălțător în fața mulțimei impozante.

Comitetul face apel la toți ofițerii și trupa de naționalitate română a garnizoanelor din comandamentul militar al Timișoarei, de a se organiza la fel și apoi să intre în legătură cu căpitanul dr. Aurel Cosma”.

În casa avocatului-locotenent dr. Iustin Nemet s’a depus jurământul legiuit consiliului național român și într’un elan tineresc s’a început formarea gărzilor naționale din Banat cari numărau cam la 50.000 soldați gardiști gata de a apăra glia strămoșească. Sfatul sau consiliul militar din Timișoara s’a desființat nu peste mult, prin următorul comunicat:

„Consiliul militar din Timișoara și-a propus, cu ocazia înființării sale din 31 Octombrie, să colaboreze la menținerea și asigurarea ordinii publice și liniștei.

Intrucât această însărcinare este îndeplinită de către Gărzile Naționale Române, organizate militar, ce s’au înființat între timp în satele județului nostru, în unire cu gărzile altor naționalități, consiliul militar român din Timișoara — ca toate celelalte consilii militare locale — s’a desființat cu ziua de ieri. Căpitan: Dr. Cosma, lt. col. auditor: Brândușa”.

Reținem această suprimare de „sfaturi” militare, pentru a se demonstra, că la început se formaseră spontan tot felul de grupări sub titluri diverse, cari apoi s’au contopit în organizațiile-tip de gărzi pentru a se înlătura confuziile. În 12 Noev. apare în organul oficial „Românul” din Arad, următorul comunicat al conducerii gărzilor timișorene:

„În Timișoara s’a constituit comanda gărzilor naționale de pe teritoriul com. Timiș Torontal, iar cu conducerea și aranjarea mai departe a lor a fost încredințat subscrisul. Conform încredințării vin — și pe calea aceasta — să apelez cu toată căldura sufletului

românesc, ca în fiecare comună loauită de Români din comitatele Timiș și Torontal, în interesul ordinii publice, întrucât până azi nu s'ar fi înființat garde naționale, fruntașii comunelor să se sfătuiască imediat și să înființeze — după numărul sufletelor — garde naționale românești de 20—60 gardiști, sub conducerea unui consătean, fost ofițer sau subofițer. Despre organizările acestea comandantii gardelor locale să facă raport detaliat în scris, trimițând raportul ori aducându-l în persoană subscrisului. Întrucât în comune nu s'ar afla destule arme pentru garda națională, să se facă raport și în privința aceasta, ca să putem face dispoziții pentru procurarea armelor și muniției. În comune mixte, în interesul păcii, și al buneii înțelegeri, să se înființeze garde mixte în proporția sufletelor popoarelor conlocuitoare.

Timișoara, la 12 Noemvrie 1918.

Căpitan Dr. Lucian Georgevici.

În scurt timp, dela declanșarea acțiunii dela Timișoara, și a-nume în 3 Noemvrie, românii din garnizoana Vârșeț se grupează în „Consiliul Național Militar Român“, președite fiind Lt.-col. *Gavrilă Mihailov*, iar secretar Locot în rezervă Romulus S. *Molin*. A doua zi se răspândește un manifest „căt-re toți oficerii și soldații din Banatul sudic“, îndemnându-i să se organizeze în gărzi naționale. Manifestul e semnat de toată floarea intelectualității românești din acest ținut și care declară că „stăm solidari la dispoziția „Consiliului Național Român“ la care ne alipim cu neclintită credință“.

Indemnul pornit dela Vârșeț găsește ecou în toate localitățile atât de românești din ținutul devenit mai târziu „Banatul jugoslav“. Pretutindeni concetățenii sârbi și svabi, recunosc autoritatea Consiliului Militar Român și se pun sub scutul și paza Gărzilor Naționale.

În Oravița, cuib al românismului din Valea Carașului, gărzile se constituiesc sub energica comandă a d-lui dr. *Mihai Gropșianu*, exponent al mișcării naționaliste, având viguroasa colaborare a căpitanilor *Balica* și *G. Breazul*.

Dar durata gărzilor bănățene a fost scurtă: în 17 Nov. armata sârbească ocupă Timișoara și desființează toate consiliile și gărzile.

Câteva dintre figurile eroice ale acelor zile au închis ochii pentru totdeauna, de pildă: dr. Aurel Cosma, colonel Brândușa, căpitan dr. Lucian Gheorghevici, locot. dr. Iustin Nemet. Dar viața lor bogată în fapte pilduitoare merită a fi preamărită în monografia Asociației.

Aradul metropolă politică și militară

Aradul care luase moștenirea politică după Sibiul memorandist, în chip firesc mutându-se și ziarele „Tribuna” și „Tribuna Poporului”, a devenit încă de vreme metropola românismului transilvan. El a fost reședința consiliului național român. De acolo a fost dirijată toată acțiunea emancipării și pregătirii Albei-Iulii. Aradul a avut rol hotărîtor în desfășurarea evenimentelor din toamna anului 1918, concentrându-se acolo toți factorii decisivi.

Ofițerii români din Arad primesc știri dela Timișoara despre organizarea sfatului militar din 1 Nov. chiar a doua zi prin intermediul locotenentului dr. Justin Nemet și voluntarului dr. Victor Hotăran, se adună în număr de 14 în cafeneau „Hungaria” și-și oferă serviciile deputatului dr. Ștefan C. Pop. În casa locotenentului Oprea se constituie primul sfat militar român care a hotărît să se prezinte generalului Resch în cetate și să-l anunțe că părăsesc cadrele armatei austro-ungare și se pun la dispoziția consiliului național român. Pelerinaj forțat zilnic în locuința din strada Fabian a regretatului Ștefan C. Pop : primul jurământ se ia în 3 Nov. Se obțin din cetate foi de drum și se desemnează comandanți cari să plece în plăși și să pună bazele grabnice ale gărzilor cari să facă paza publică și să oprească maltrătarile și jaful. Secretariatul general emitea autorizațiuni de următorul cuprins : „d. N. N. este esmisul consiliului național român și autorizat a organiza pentru susținerea ordinii satele locuite de români. Toți românii sunt rugați a sprijini pe trimisul nostru întru susținerea ordinii și a liniștei. Arad, 3 Nov. 1918 (ss) dr. Ștefan Cicio Pop”. Formula jurământului era următoarea :

„Eu jor atotputernicului Dumnezeu, cumcă întru toate voi fi cu credință și supunere către Consiliul Național român din Ungaria și Transilvania, care este supremul for al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania. Conștiu de datorințele ce ne impun vremile istorice de azi, jor că în toate manifestările vieței mel voi fi fiu credincios Națiunii unitare Române și nu voi ridica mâna mea asupra fraților mei, locuiescă pe orice fel de teritor politic.

Așa să-mi ajute Dumnezeu !”

Deci primul nucleu de organizație militară în Arad se datorește impulsului venit din Timișoara. Chiar manifestul lansat în 1 Noemvrie este redactat aproape textual după cel apărut în metropola bănățeană :

„Către sfatul militar al tuturor națiunilor :

1. „Ofițerii și soldații depe teritoriul comandamentului militar

din Timișoara în ziua de ieri au constituit sfatul militar național român. La ordinul acestuia ofițerii și soldații români din garnizoana Aradului încă au constituit în ziua de azi Sfatul militar național român.

2. „Declaram că ținuta noastră va fi dirijată întru toate de hotărârile consiliului național român, respective ale consiliului executiv al naționalității române, căruia ne atașăm cu credință nedestructibilă.

3. „In fine declarăm, că vom contribui bucuroși și oricând la menținerea ordinii interne și a păcii în toate directivele. (ss) dr. Adrian Popescu, Virgil Cernea, Romul Rimbaș, dr. Victor Hotărân, Petru Oprea, Serb Teodor, Dimitrie Bodea, Traian Mager, Ardelean Mihail Nicula, Ioan Popovici, Simeon Zaslo, Martin Joan, Petru Lupaș, Joan Penția, Ilie Miclean”.

Sfatul militar român din Arad stetea sub ordinea maiorului Teodor Serb. Legătura cu celelalte sfaturi se făcea prin loc. Romul Rimbaș și plut. Zenovie Voștinariu.

Toată suflarea civilă și militară ascultă de autoritatea comitetului național care în ședința dela 12 Oct. din Oradea a instituit un subcomitet de 6 persoane investit cu depline puteri de acțiune și având sediul în Arad. Subcomitetul era compus din Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Cicio Pop, Al. Vaida, dr. Aurel Vlad și dr. Ioan Suciu; el s'a întregit cu trei reprezentanți socialdemocrați români (Flueraș, Jumanca și Grapini) și a luat denumirea de consiliu național român, pentru a face față marilor îndatoriri ale ceasurilor istorice. Consiliul era organul suprem al națiunii române și avea atribuțiuni nelimitate. El reprezenta puterea și tăria de adevărat guvern românesc. Nimic nu se mișca fără aprobarea și dispozițiunea sa.

Misiunea gărzilor naționale române

Acest primat politic pretindea imediata reparație a ziarului „Românul” (suprimat de contele Tisza în 10 Martie 1916) ca organ oficial al „consiliului național român, supremul for politic al națiunii române din Ungaria și Transilvania”, sub direcția lui Vasile Goldiș.

Consiliul național român acordă cea mai mare importanță constituirii gărzilor. El adresează zilnic apeluri călduroase la loc de frunte în „Românul” în următorii termeni: „fiecare soldat român, deslegat de jurământul dat împăratului, are voie liberă să intre

în sfatul militar național român (garda națională română), să poarte simbolul mândru al suveranității sale naționale, tricolorul, și este supus numai și numai consiliului național român". Un spirit de îmbărbătare îndrumază zi cu zi pe soldați și-i cheamă sub steagul gărzilor.

Încă în cel dintâi număr al „Românului” (8 Nov.), se pot citi relațiuni bogate referitoare la gărzi a căror comandă este în str. Fabian nr. 7 (casa lui Cicio Pop). Reproducem următoarele informațiuni și avertismente caracteristice :

„În Arad s'a format garda națională română cu mare însuflețire încă în 1 Nov. Toți ostașii și ofițerii români aleargă sub drapelul național român cu nespusă bucurie. Bravii ofițeri și soldați trimiși la sate au restabilit ordinea. Durere. acțiunea aceasta frumoasă a fost paralizată în multe locuri (Mândruloș, Curtici, Covăsinț) prin amestec străin. În urma acestora s'a făcut înțelegere cu sfatul militar național maghiar din Arad, că în comunele cu majoritate română să susțină ordinea exclusiv garda națională română”.

Tot în acelaș număr citim :

„Ofițerii și subofițerii români din orașul și comitatul Arad și din comunele învecinate ale comitatelor Timiș, Hunedoara, Bichis și Cenad sunt invitați a se prezenta imediat la comanda gărzii naționale din Arad”.

Dar acțiunea deține o amploare deosebită :

„Consiliul național român pentru Ungaria și Transilvania a hotărât înființarea gărzii naționale pe întreg teritoriul locuit de români din Ungaria și Transilvania”.

Toate comandele se organizează după comitate și sunt supuse consiliului național român din Arad. Comandele se conduc după statutele gărzii naționale din Arad precum urmează : (Aprobarea Consiliului național român din 7 Nov.) :

1. *Scopul* : susținerea ordinei, împiedecarea jafurilor, omorurilor și volnicilor.

2. *Teritoriul de acțiune* : întreg comitatul Arad, mai departe satele următoare din comitatele învecinate : Chitighaz (Bichis), Nădlac, Șeitîn, Bătania (Cenad), Miclăușul mic, Firiteaz, Fenlac, Săcusigiu (Timiș), Beliu (Bihor), Baia de Criș și Brad (Hunedoara). Teritoriul de acțiune se întinde pe toate comunele cu majoritate românească.

3. *Organizarea* : comandamentul suprem al gărzii naționale este : comanda gărzii naționale în Arad. În fiecare comună secțiunile sunt obligate a înființa o gardă națională română.

Garda nu poate trece de 5% a populației comunei respective. Comandantul gărzii rurale este un ofițer, ori în lipsă un subofițer (sergent major ori plutonier).

Gardiștii se folosesc de uniforma militară de care dispun ori de vestminte civile.

Ca insigne gardiștii poartă un brățar tricolor la brațul stâng cu inscripția „Garda națională română”.

Competințe în bani : ofițerului 30 cor., gardistului 20 coroane soldă zilnică. Competințele se plătesc tot la 10 zile ulterior.

4. *Alimentația* : satul respectiv va proceda la înființarea unei „cantine comune”.

În gardă se primesc numai elemente de cea mai mare încredere.

Toți gardiștii înrolați în conțelegere cu comitetul comunal și cu bărbații de încredere din comună vor depune jurământul scris.

Gărzile rurale vor face raport zilnic secțiunii cercuale, iar aceste raporturi zilnice comandamentului central din Arad.

Toate comunele românești sunt provocate a se îngriji de alimentarea și salarizarea gardiștilor prin contribuții benevole, iar dacă nu ar acoperi cheltuielile, vor arunca dări proporționale”.

Nu lipsesc nici măsuri restrictive categorice.”

„Dăm ordin ca birturile să se închidă până la altă dispoziție. Totodată oprim vânzarea în detalii a băuturilor spirtoase”.

Impotriva exceselor se impuneau opreliști de mână forte. În vreme de revoluție moralul multora nu cunoaște frână.

În compoziția consiliului național se produc oarecari întregiri: numărul se urcă la 12, dintre cari jumătate naționali și jumătate socialiști. În el iau loc următoarele figuri: dr. Teodor Mihal, Vasile Goldiș, Al. Vaida-Voevod, Ștefan C. Pop, dr. Aurel Vlad și dr. Aurel Lazăr ; Ioan Flueraș, Iosif Jumanca, Enea Grapini, Tiron Albani, Dumitru Surdu și Iosif Rănoi.

Consiliul simte necesitatea de a da comunicate de conținut foarte greu, amenințând cu represii nemiloase pe toți câți se dedau la destrăbălare și jaf.

„Toți acei cari fură, jefuesc și la cari se află lucruri, și averi străine și nu le vor duce îndărăt proprietarilor adevărați cu cea mai mare grăbire, vor fi expuși judecății celei mai aspre a întregului neam și vor fi pedepsiți după greutatea fărădelegilor potrivit legilor militare statariale.

Bolșevismul — duhul răzvrătirii în contra ordinii — care nu

este în consonanță cu firea pașnică a românului, îl vom persecuta și nimici cu toate mijloacele”.

Și pentruca nimeni să nu se mai îndoiască de înalta concepțiune a consiliului privitoare la misiunea gardiștilor, mai reținem și următorul fragment din articolul de fond publicat în „Românul” din 12 Nov. : „Organizarea națiunii române din Ungaria și Transilvania urmează cu energie febrilă și consiliul național privește ca cea mai de căpetenie necesitate organizarea urgentă și desăvârșită a gărzii naționale române în centru și în toate comunele. Sub autoritatea consiliului național din Arad s'a format în Viena un sfat militar în frunte cu generalul Boeriu, care organizează trupele române aflătoare pe teritoriul fost austriac. Regimentul de infanterie nr. 64 se află în Viena, regimentele 2 și 51 sunt staționate la Praga și prevăzute cu toate cele necesare stau la dispoziția consiliului național român”.

La Arad pe lângă consiliul național s'a instituit secția militară, care a primit comanda supremă asupra gărzilor naționale.

Constatându-se că la Cluj s'a format un senat național român care pretinde a exercita autoritate asupra întregului Ardeal, consiliul național român central din Arad a enunțat, că acel senat național nu poate avea drept de dispozițiune decât pe teritoriul comitatului Cluj și numai atât întrucât dispozițiunile sale vor fi în concordanță cu hotărârile consiliului central național român din Arad.

Deci : ordine și disciplină sub mâna de fier a consiliului național din Arad.

Comanda gărzilor trece în mâinile autoritare ale maiorului Alexandru Vlad, avansat mai târziu general și fost primar al municipiului Arad. Printr'un ordin de zi din 9 Noemvrie, noul comandant instituie comandamentele secțiilor cercuale în 16 cercuri administrative în frunte cu Aradul (pe căpitanul Moise Rîșcuța), cere lista ofițerilor aflători în cercul respectiv cu ajutorul cărora să se formeze gărzile sătești, dispune întocmirea inventarului armelor, hainelor și muniției, ordonă predarea armelor dela particulari în mâinile gărzilor, pretinde informații imediate despre existența gărzilor străine și îndrumă pe comandantii secțiilor să formeze gărzi speciale pentru paza și asigurarea trenurilor, gărilor, edificiilor publice, materialelor c. f., transporturilor și personalului c. f. — cu un cuvânt spre menținerea ordinei în gări”. Fiindcă organizația militară luase proporții, casa lui Cicio Pop din str. Fabian devenise neîncăpătoare, astfel biroul central al consiliului și comanda gărzilor se mută în edificiul școlii civile de

băeți din piața Ferenc. Se continuă acțiunile pentru desăvârșirea organizării gărzilor.

Constituirea statului major al gărzilor

Consiliul gărzii naționale din Arad și-a ținut în 11 Nov. adunarea constituantă sub președinția comandantului maior Vlad. Căpitanul dr. Vasile Avramescu a elaborat un plan de statute. De față era și dr. Ștefan C. Pop din partea c. n. r. și a rostit o cuvântare înflăcărată, din care luăm următoarele fragmente :

„Voi sunteți chemați să susțineți și să restabiliți ordinea, să mergeți ca frate la frate, ca luminătorii și voitorii de bine ai poporului.

Poporul nostru este cuminte și blând.

Răzvrătirile sporadice „nu sunt urmările bolșevismului, ci mânia justă a bietului neam care după secole lungi ale iobăgiei a ajuns prada oligarhiei despoiatoare”. Să judecăm poporul după trecutul său și atunci vom pricepe fierberea și neliniștea lui în zilele acestea de dezorientare”.

„Coborâți-vă la el, luminați-l, ridicați-l și veți vedea, că este demn de libertatea și drepturile câștigate. Spuneți-i că după atâtea suferinți i se va face dreptate, promiteți-i că tot ce a îndurat i se va răsplăti, că i se va împărți pământ, că fieștecare om muncitor va fi împărțășit de bogățiile pământului”.

„Să fim precauți în organizarea noastră, să nu provocăm, să nu înscenăm vărsări de sânge. Să fim înțelepți ca șerpii...”

„Nu avem arme, nu avem mașini puternice de război ; arma noastră este tăria neamului românesc și ajutorul celor mai mari popoare ale lumii”.

„Nu suntem însă lași, și acum ajunși la libertate, dacă va preținde soarta, vom lupta pentru drepturile noastre până la ultima picătură de sânge”.

„Fiți mari la suflet și nobili la inimă”.

„In numele C. N. R. încredințez pe d. maior Vlad cu organizarea gărzii naționale române”.

Maiorul Vlad a răspuns :

„Suntem ostași și nu vom vorbi multe. Avem să lucrăm și vom lucra. Suntem pregătiți însă să și luptăm, dacă va fi lipsă și să jertfim tot ce avem pentru cauza noastră sfântă.

„Rugăm consiliul național român să dispună de noi și să ne

țină în curent cu cele ce se vor petrece pentrucă din aceste vom lua duh și putere”.

Tot atunci se constituie *statul major al gărzilor* în felul următor :

Comandant : maior A. Vlad,
adjotant : loc. Romul Rimbaș,
secretar : loc. dr. Cornel Albu,
referenți prezidiali : cpt. dr. Vasile Avramescu, lt. A. Raicu,
referenți strategici : cpt. Teodor Serb, sublt. S. Mladin, lt. Sabin Codarcea,
referenți economici : cpt. Const. Bugariu, slt. dr. Lazar Nichi,
referenți justițiarri : lt. dr. Al. Stoinescu, slt. dr. Simion Zaslo,
referenți sanitari : col. medic dr. I. Moga, lt. dr. Adam Iancu, slt. dr. Salvator Vuia,
referenți de legătură : cpt. Vărgil Cernea, vol. dr. Victor Hotăran,
referent sufletesc : preot Vasile Debu,
biroul central : sbl. Ioan Martin.

Iată deci ce desvoltări au luat organele noastre conducătoare și ce funcțiuni complicate au implinit în acea perioadă din preajma Albei-Iulii. Să-mi fie permis a face cunoscute comentariile judicioase ale unei personalități arădane de primul rang care a deținut demnitatea de prim-președinte al tribunalului Arad și pe cea de consilier juridic al lui Cicio Pop în Consiliul dirigent : este vorba de d. dr. Vasile Avramescu fost căpitan și referent prezidial ; d-sa într'o conferință comemorativă a interpretat astfel resorturile referenților militari de mai sus și a tras următoarele concluziuni finale :

Comandamentul suprem și *statul major al gărzilor române transilvane* au fost alese în adunarea de constituire din 11 Nov. 1918 prezidată de Ștefan Cicio Pop. Referenții militari îndeplineau și funcțiunile de organe executive ale consiliului național român.

„Toți aceștia erau și referenții consiliului național român ; ei au îndeplinit serviciile și au rezolvat chestiunile tuturor administrațiilor publice, înlocuind organele centrale ale statului ungar, a căror autoritate a scăzut mereu până ce s'a stins total pe măsură ce au fost substituite de organele românești.

Noi românii de sub imperiul austro-ungar am binemeritat eliberarea de sub jugul milenar, pentrucă toți ofițerii și soldații,

† Generalul ALEXANDRU VLAD,
fost comandant șef al Gărzilor Naționale,
și fost Președinte de onoare
al Asociației

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Consiliul Dirigent din anul 1918, din care făcea parte și regretatul
St. Cicio-Pop (x), șeful de resort al Departamentului Gărzilor Naționale.

intelectuali și țărani, meseriași și muncitori, cu unanimă hotărîre am urmat chemarea consiliului național român, ne-am înrolat la muncă, am preluat imperiul și administrația celor 22 județe locuite de români, și fără a fi vărsat măcar o picătură de sânge am luat în stăpînirea noastră părțile românești și le-am organizat și administrat menținînd ordinea și continuitatea de drept din 18 Octombrie 1918 cînd prin manifestul regelui Carol IV al Ungariei s'a început descompunerea monarhiei pînă la 1 Dec. 1918 cînd la Alba-Iulia întreg poporul român de sub imperiul ungar prin delegații săi a declarat unirea necondiționată și vecinică cu Patria Mamă, — apoi prin organele acolo instituite Marele Sfat Național și Consiliul Dirigent, am conservat aceste provincii în pace și ordine pînă la Unirea definitivă.

Deci am dat dovadă de capacitate, ordine, disciplină, demnitate națională și iubire de neam, cari însușiri ne vor ajuta să apărăm acest patrimoniu al nostru față de orice revizuire a tratatelor de pace, cari de drept au consfințit situația de fapt creată prin declarația de unire votată de marea adunare națională din 1 Decembrie 1918”.

„Ne vom croi soarta cu armele în mînă” !

Românii reușiseră să instaureze în Arad o adevărată autoritate de stat, singura care putea dispune și reglementa noile raporturi de viață și începuturi de administrație conformă principiilor de libertate și suveranitate națională. Consiliul național român se comporta ca un veritabil guvern provizoriu, dădea ordinele autoritare ce se îndeplineau întocmai prin organul său executiv atît de minuțios pus la punct care era comandamentul suprem al gărzilor. Din toate reședințele de județ și plasă sesia avalanșa știrilor asupra adunărilor naționale de constituire în consilii și gărzi la dispoziția puterii centrale din Arad.

În conștiința forței sale de factor unic reprezentativ al românilor ardeleni, consiliul național român s'a decis deîndată la cea mai îndrăzneată hotărîre: în zece Noemvrie a adresat guvernului ungar ultimatul de a preda imperiul, „potestatea”, — cum i s'a spus oficial atunci — puterea de stat completă asupra celor 26 județe românești în 48 ore. Guvernul Karolyi s'a cutremurat și a rugat telegrafic încă 12 ore peste termen cînd va trimite pe ministrul Iaszi la Arad pentru tratative în 13 Noemvrie. Tratativele au eșuat. Fruntașii români au refuzat să accepte soluțiile autonomiste, tip elvețian, ale guvernului. În comunicat oficial consiliul

n. r. spunea apăsat : „națiunea română pretinde cu tot dreptul independența sa deplină de stat și nu admite ca acest drept să fie întunecat prin rezolviri provizorii“. Iar Iuliu Maniu întregia concepțiunea cu următoarea admirabilă și categorică declarație : „națiunea română vrea să-și aibe statul său propriu, să-și înfăptuiască suveranitatea sa națională de stat pe întreg teritoriul în-cui de români al Ardealului și Ungariei și nu poate admite să se mai pună piedici acestei suveranități prin enclavele străine, meșteșugit făcute și susținute“. Nu se poate mai bine definită noua concepție a politicei românești...

Tot în 10 Noemvrie episcopii celor două mitropolii s'au întrunit în sinoade în Arad și au ordonat canonic ca în locul persoanei Domnitorului să fie pomenit în serviciile liturgine consiliul național român.

Guvernul Karolyi a refuzat să predea puterea, încurajat mai ales de armistițiul încheiat la Belgrad cu generalul Franchet d'Esperey în sensul căruia administrația rămâne în mâini unguerești până la conferința de pace.

Dar românii nu s'au intimidat, ci au îndreptat un protest energetic către popoarele lumii și au hotărît convocarea adunării naționale dela Alba-Iulia, singura chemată să se rostiască asupra viitorului.

Deci vor continua de zor pretutindenii până la ultimul cătun, încadrările și realizările de stăpânire românească, alegându-se delegați pentru Alba-Iulia.

Cei dela Cluj erau încântați de o termenologie romană, ei nu s'au întitulat „consiliu“, ci „senat“. Memorabil prin frumusețea stilară și pateticul sentimental este manifestul către moți redactat de Amos Frâncu ; este o piesă literară vrednică de imortalizat, deaceea îl împrespătăm în amintirea tuturor :

„MOTILOR, FRĂȚILOR,

Nu mai este împărat ! Și-a deslegat supușii de jurămintele silnice ! Robia străină trage de moarte ! Ceasul izbăvirii a sunat ! Noi, Românii, stăpâni suntem pe soarta noastră ! Ne vom croi soarta cu armele în mână.

La arme !

La arme pentru unirea tuturor Românilor ! In 1848 Moții strigat-au la Blaj : Noi vrem unirea cu țara !

Unirea aduce în dar : Pământ și libertate ! Dela voi, viteji ! de pe Arieș, Someș și Criș așteaptă obștea să încingeți întâi armele.

Tot ce ne-au răpit regii Ungariei, stăpâni ai Ardealului : păduri, pășuni și băișaguri, ni le va da toate România și regele ei nebiruit ! Ne vor da cu două mâini, tot ce a cerut Horia și Iancu.

Noi ofițeri și soldați români din Ardeal, i-am jurat credință Regelui României. Dela voi, Moșilor, fraților, așteptăm să ne urmați cei dintâi.

La arme ! Fără arme, nu-i drept, nici pace, nici țară !

Uniți cu frații de pretutindeni, împingem hotarele la Tisa și Dunăre ! In moșiile mănoase dela Tisa și Dunăre se vor împlânta : Moșii și Crișenii, ca să fiți străjerii României Mari, una și nedespărțită ca Sfânta Treime.

Porniți din toate satele cu arme și merinde la Cluj și Bălgrad sub căpitani aleși.

La Cluj așteaptă I-a Legiune din Ardeal, la Bălgrad a II-a Legiune. Pentru toți care nu au, vor fi arme, bani, hrană.

Am luat eu : Dr. Amos Frâncu, nepot de tribun, vechiul apărător al Moșilor, comanda ! Din încrederea ofițerilor și soldaților, eu poruncesc ca tribunii de altădată ! Pentru tot ce făgăduiesc, stau bun cu capul și cinstea.

Fraților ! Moșilor ! Adunați-vă la Câmpeni, Abrud, Zlatna, Gilău, Huedin și Hălmaș ! Acolo lăsați gărzi de pază și porniți la Cluj și Bălgrad, cum vă vine mai aproape. Desfaceți steagul românesc ! Țineți rânduiala ostășească.

Grijiți pădurile și băișagurile ca ochii din cap ! Ale voastre vor fi prin legea românească. Păziți viața, avutul și pacea tuturor !

Ca mâine, frații izbăvitori vor trece iarăș Carpații !

Să le netezim în arme drumul !

In arme ne vom îmbrățișa pe pământul Ardealului. Va fi al țaranului ce-l muncește. Al României ce-l păzește !

La arme ! Se ridică din morminte Horia la Bălgrad, Iancu la Tebea, Axente la Blaj.

Vă chiamă numele lui Cristos.

La arme !

Cluj, 28 Octomvrie 1918

ss Dr. AMOS FRANCU

președinte al Organizației militare din Ardeal

Adunarea poporală întrunită în 2 Nov. în Cluj a adus și următoarele două hotărâri de ordin militar, iscălite de comitetul executiv compus din Amos Frâncu președinte, dr. Emil Hațieganu vicepreș., Ioan Pop, Val. Poruțiu, Elie Dăianu, Augustin Pordea,

dr. Nicodim Cristea, Laurian Gherman, Utalea, Cotuțiu, Dandea, Ienciu și dr. Iulian Pop :

„...5. Adunarea decretează organizarea trupelor române din Ardeal, din soldații și ofițerii români, sub tricolorul român și cu limba românească de comandă, la ordinele comisarilor militari ai poporului din Ardeal, numiți în Cluj, ca singur îndreptățiți și puși în fruntea senatului. Comisarii menținându-și neatârarea, vor intra pentru interesele obștești de ordine în contact cu alte autorități coordonate, chemate să dispună asupra altor forțe militare. Comisarii vor apela la toate senatele regionale din Ardeal, să se atașeze la senatul Național Român din Cluj, numindu-și câte un delegat în senat și înfăptuind organizația civilă și militară după norma dela Cluj, în frunte cu subcomisari ai poporului.

6. Fii și soldații pașunii jură credință și ascultare exclusiv consiliului român și organului său senatului național, la mâna tri-mișilor.

Primiți ca sfânta cuminecătură poruncile comisarilor și sub-comisarilor militari ai poporului.

Ei vor fi *prefecții și tribunii* vremurilor noastre, ei ne vor duce la izbândă.

Trăiască libertatea națională și pacea tuturor”.

Clujenii se prevalau de stilul roman și utilizau numiri de „senat” și „legiune”.

S'au ivit nepotriviri de atribuțiuni, „coliziuni” cu centrul din Arad, dar în cele din urmă s'a căzut de acord ca autoritatea „senatului” de Cluj să se subordoneze Aradului și să se limiteze la granițele județului Cojocna.

„Senatul național român” din Bistrița a ținut mare adunare populară într'o zi de târg la începutul Noemvrie în Năsăud, când s'a împărțit următoarea proclamație iscălită de căpitanul Antonu :

„In timpurile acestea hotăritoare de pe frontul italian am grăbit la vatra strămoșească să dau fraților români mâna de ajutor. Inainte cu sute de ani au fost conducători în graniță strămoși de ai mei, în anul 1848 avangarda regimentului român al doilea de graniță a fost condusă de locotenentul Teodor Antonu, tatăl meu, acum cu mândrie mă pun în fruntea voastră, unde sunt destinat de Senatul Român și cu drag voi organiza puterea menită să apere legea și limba strămoșească în comitatul meu : Bistrița-Năsăud.

La Bistrița, în foșta cazarmă a honvezilor sub frumosul nostru steag se formează garda Națională Română din acest județ, cei mai buni, fala satului, să vină să se înscrie în Garda Națională.

Aci dăm numai exemplificări. Atâția valoroși ofițeri și soldați ne vor ierta că nu-și văd numele în prezenta lucrare, însă lipsesc cadrul și spațiul necesar.

Din fiecare sat, să se prezinte 8—10 foști soldați la numita cazarmă și deoarece deocamdată nu dispunem de vestminte — veniți îmbrăcați bine. De hrană m'am îngrijit, precum și de plată, 10 coroane la zi.

Intr'un ceas bun și cu Dumnezeu înainte !"

Atari proclamațiuni, manifeste, moțiuni, apeluri și comunicări sunt documentele cele mai autentice și mai caracteristice ale vremii. Ele trebuiesc strânse pentru a forma arhiva de documentare a asociației.

Națiunea întreagă se organizează

N'a fost colț de țară care să nu fi mobilizat conștiințele deșteptându-le la datoria de a se ridica la imperativele unității naționale.

În Sighet consiliul național s'a constituit în frunte cu venerabilul preot Simion Balea din Săpânța și avocatul dr. Vasile Clindriș, iar comanda gărzilor a fost încredințată colonelului Artur Dan.

Garda națională română din Sălaj de sub conducerea căpitanului dr. C. Meseșeanu a adresat în scris următoarele instrucțiuni în ziua de 24 Dec. 1918 privind mai ales tricolorul nostru :

„Proclamându-și poporul român absoluta sa independență politică și unirea sa într'un stat mare românesc *standardul tricolor* prin aceasta a deveni *simbolul oficios politic* al tuturor Românilor. Îi rog prin urmare pe toți d-nii comandanți ai gardelor cercuale să binevoiască a se îngriji ca după putință toate gardele românești îndeosebi însă cele cercuale să fie prevăzute cu steagul tricolor românesc, — să stăruiască, ca pe edificiile publice să arboreze și steagul nostru, voind a arăta prin aceasta imutabila hotărîre a poporului Român de a fi și a trăi liber, egal și independent alături de alte neamuri tot asemenea libere și independente.

Toți ofițerii și stegarii sunt rugați ca inițiala literă cu „K” de pe portopee să o abducă cu bandă de tricolor românesc.

Ca comandamentul suprem militar să se poată orienta asupra numărului ofițerilor și aspiranților de ofițer, la al cărui serviciu poate conta la caz de nevoie, mă rog ca toți d-nii comandanți cercuali să compună și susțină de urgență *lista complectă a ofițerilor și aspiranților aflători pe teritoriul cercualilor*, dându-i ur-

mătoarele rubrici : 1. Rangul, de când? N-rul ordinațiunii de denumire ; 2. Numele ; 3. Impărțeala actuală ; 4. Studiile absolvite ; 5. Impărțeala în război ; 6. Cunoștințe speciale militare ; 7. Vorbește și scrie limbile... ; 8. Observări (domiciliul stabil).

Totodată să se provoace toți românii din sate, cari au stat în serviciul jandarmeriei până acum, să-și anunțe numaidecât voința de a intra în legăturile jandarmăriei române. Lista acestora de asemenea în termenul cel mai scurt va fi să se transpună aici”.

Chiar departe peste graniți, răsunetul mișcărilor politice a străbătut repede.

Marinarii români din Pola au format o filială a consiliului național din Arad și au informat centrul că dispun de un vas de război de catargul căruia au arborat drapelul românesc.

În sudul Banatului avem mari adunări publice. În 1 Noembrie Oravița este în picioare. Imensă lume românească alege consiliul național sub președinția d-lui dr. Petru Corneanu, iar garda sub conducerea d-lui Mihai Grosșianu.

În Caransebeș adunarea miilor de cetățeni este prezidată de octogenarul protopop Andrei Ghidiu.

Garda națională din Brad se organizează sub comanda căpitanului Sabin Banciu și cu concursul lt-ului Vasile Boneu și slt-lor A. Petruțiu și Romul Giurgiu. University Library Cluj

Generalul Koch cu 20.000 soldați din armata mareșalului Mackensen a intervenit pe lângă colonelul A. Ciortea care era comandantul celor 63 gărzi naționale din regiunea Brașovului să facă tot posibilul ca să nu li se întâmple supărări. Regimentul 6 vânători a intrat în Brașov în ziua de 10 Decembrie 1918.

Despre calvarul românilor din Oradea și județul Bihor spiscopul Roman Ciorogariu de pie memorie a scris rânduri vibrante în cartea „Zile trăite“, scriitorul Gheorghe Tulbure în broșura „Cuvinte din Bihor“, iar protopopul Petre Papp o întregă monografie a eroilor dr. Ciordaș și Bolcaș, cărora li s'a înălțat un frumos monument în piața centrală a Beiușului.

În fruntea „Românului” din 15 Nov. 1918 sub impresia cruzimilor comise de dușmani, apărea un comunicat în care îndemna pe toată lumea să denunțe atrocitățile și să trimită rapoarte detaliate, documente precise cu numărul martorilor și arătarea victimelor, prin curieri speciali cât mai grabnic consiliului național din Arad pentru demascări, înfierări și contramăsuri.

Cea mai înfiorătoare și mai sadică dintre cruzimi este desigur cea comisă în Beliş de căpitanul Ditrich și locotenentul jandarmilor din Huedin, cari în fruntea unui detașament de 80 soldați au

arestat și maltratată numeroși români, iar vreo 20 cadavre le-au ars pe rug lângă castelul lui Urmanczy.

Cum au decurs adunările constitutive din centrele mai importante, ne-au arătat-o numeroasele corespondențe publicate în „Românul“. Și totuși în clipa când „Astra“ a publicat concursul pentru o lucrare asupra epocii acesteia deosebit de bogate în străduinți de libertate, eu m'am văzut silit să vizitez personal arhiva Consiliului dirigent, a corpului VI armată, a consiliilor și gărzilor din Brașov, Sibiu, Blaj, Abrud, Brad, Oradea, Alba-Iulia și să consult personal o seamă întreagă de frunți asupra mișcărilor de peste hotare, îndeosebi din Viena, Praga și Darnița, unde s'au pus temele sfaturilor, legiunilor și corpului voluntarilor din Rusia¹⁾.

Vlădici și canonici, profesori și avocați semnau în „Unirea“ această memorabilă :

„CHEMARE

Frați Români !

A bătut ceasul !

După suferințe îndelungate, după jertfe supraomenești, ce le-a adus neamul nostru, a răsărit în sfârșit și pentru noi clipa sfântă a libertății !

Frați Români, bucurați-vă !

Lațurile sclaviei s'au prăbușit în tină, și neamul nostru își înalță fruntea odibită de până acum — și privește în jur de sine ca popor liber, ce singur are dreptul de a dispune asupra sorții sale.

Lăudat să fie Dumnezeu! popoarelor, că ne-a învrednicit să ajungem această sfântă zi !

Lăudat să fie amintirea atâtor mii și mii de eroi-martiri, frați ai noștri, cari prin sângele vărsat au stropit din belșug glia strămoșească, până ce a răsărit din ea floarea sfântă a libertății, egalității și frățietății tuturor popoarelor din lume.

Frați Români !

Inchiegați-Vă pretutindeni în jurul frunților voștri — constituiți-Vă în sfaturi naționale locale și în garde de pază, și nu faceți nici un singur pas, fără știrea și consimțământul Comitetului nostru Național Central !

1) A se consulta : *Ion Clopoșel* : „Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România“. Cluj 1926, lucrare premiată de „Astra“.

Arătați-Vă vrednici de însemnătatea istorică a acestui moment sublim; puneți temeliele viitorului fericit, în liniște, fără tulburări, cu demnitatea unui popor conștiu de sine!

Mergeți înainte mândri, cu fruntea ridicată, pentru a Vă închina Dumnezeescului Soare al libertății, ce a răsărit, în sfârșit și pentru noi!

Deșteaptă-te Române!

Visul urit al trecutului să rămână uitat în întuneric, — să-l uităm cu toții, ca și când n'ar fi fost!

Păstrați liniștea și ordinea, nu Vă atingeți de persoana și avutul nimănui!

Aceasta o cer conducătorii voștri, și o pretinde cinstea voastră de Români!

Trăiască libertatea tuturor popoarelor!

Trăiască Neamul Românesc!

Blaj, la 4 Noemvrie n. 1918.

Dr. Vasile Suciū, dr. Alexandru Nicolescu, dr. Izidor Marcu, dr. Ambroziū Chețianū, Iuniū Brut Hodoșiu, Ștefan Roșianu, dr. Alexandru Rusu, dr. Ioan Coltor, dr. Zenovie Pâclișanu, Gavrilă Precup, Alexandru Ciura, dr. Octavian Prie, Petru Suciū, dr. Alexandru Borza, Iuniū Brut Micu, Ioan F. Negruțiu, Ștefan Pop, Iuliu Maior, Aurel C. Domsa, dr. Dănilă Sabo, dr. Ioan Pop, dr. Cornel Ordace, dr. Iustin Nestor, Ștefan Dragoș, Eugen Nicola“.

Adevărul a fost următorul: poporul român de pretutindeni a alergat în chip voluntar sub arme, pentruca să-și ocrotească personalitatea națională, să sdrobească silniciile străine și să înfăptuiască unitatea națională cu înțelepciunea politică, dar și cu forța organizată a brațelor înarmate.

Ar fi o omisiune nepermisă să se uite figurile militare cari au încorporat vitejia și sacrificiul total pentru patrie în cele mai tulburi și dramatice momente din care, grație lor, a înviat România întregită în graniți aproape corespunzătoare întinderii etnice în 1918.

În Viena a luat ființă „sfatul soldaților români” și peste 100 ofițeri români s'au pus la dispoziția locotenentului Iuliu Maniu asistat de generalul Ion Boeriu, căpitanul Traian Popa, căpitanul Loichiță și toată colonia de acolo unde în două garnizoane se găseau cam 20.000, iar în Wiener Neustadt cam 40.000 feciori. Scopul era îndoit: ca regimentele ce se întorceau de pe front să nu depună jurământ republicii maghiare, să nu poată fi utilizate de gu-

vernul maghiar, ca forțe ordonate contra poporului român, ci întoarse acasă în Ardeal să dea sprijin gărzilor și legiunilor românești.

În Praga „legiunea română“ a prins corp sub comanda colonelului dr. Alexandru Simon, din ostașii regimentelor 2 (Brașov), 51 (Cluj) și 37 (Oradea). Regimentul 31 din Sibiu staționa în Brunn.

Ambele legiuni din Viena și Praga au susținut ordinea, fiind cele mai neatînse de microbii disoluției.

În Darnița se concentrează peste 200 ofițeri și 5000 grade inferioare, din prizonierii împrăștiați în toate părțile Rusiei, dornici să se reactiveze și să lupte pe front pentru eliberarea fraților. Înțâia proclamație autonomistă a basarabenilor a fost lansată în Darnița cu concursul ardelenilor. La 17 Noembrie 1917 s'a înființat corpul voluntarilor din regimentele „Alba-Iulia“, „Avram Iancu“ și „Horia“; el a participat la dezarmarea rușilor defecți și la ocuparea Basarabiei în 1918.

Proba de foc la Alba-Iulia

Aici acasă, s'a trecut proba de foc cu cel mai strălucit succes, de către gărzile noastre, în garantarea ordinii, la Alba-Iulia. Nimeni n'ar fi riscat să convoace o adunare de proporții uriașe, fără pază de primul ordin. Lipseau arme. Lipseau camioane. Chestiunea a dat loc la discuții aprige. Cine se încumeta să aibă răspunderea desăvârșitei siguranțe? Și totuși, înșiși fruntașii albaiulieni, în frunte cu d. dr. Ion Pop și căpitanul Florian Medrea, și-au pus obrazul pe lângă consiliul național căruia i-au ridicat o piatră de pe suflet. Căpitanul Florian Medrea improvizase o armată de peste 1700 feciori, confiscase marile depozite de munițiile ale cetății, dispunea de vreo 30.000 puști, făurise planul amănunțit al supravegherii în strateg desăvârșit. A tras trei cordoane în jurul orașului Alba-Iulia, astfel ca nicio surpriză de atac unguresc dinspre Murăș să nu fie posibilă. Intreita centură apăra totodată și afluența maselor din toate direcțiile, precum și ordinea internă în oraș. Numărul gardiștilor l-a ridicat în ajun la 3000 numai din județul Alba. Mai avea și concursul unităților militare de acolo și din orașele apropiate: 1 batalion din legiunea Cluj sub comanda lt.-col. Mișu, unul din legiunea Sibiu comandată de căpitanul Vasile Barbu și o jumătate batalion hunedorean comandat de căpitanul Valer Pascu, apoi și alte unități mai mici. În afară de puști forța

armată mai era aprovizionată cu patru tunuri, 30 mitraliere și mai multe camioane blindate.

Seriozitatea preparativelor de a pune în siguranță imensa mulțime de popor și ținerea liniștită a adunării naționale, fusese reclamată de gravitatea situației. Simțul răspunderii și cunoașterea mișcărilor suspecte ale adversarului împotriva Albei-Iulii, comandau extrema precauțiune. Șovinismul săcuiesc pândea zădărnicierea adunării.

Împușcarea stegarului Ion Arion în gara Teiuș de către garda săcuiască, denunță spiritul ofensiv din tabăra dușmanilor.

Ion Arion e declarat mortul națiunii. I se fac funeralii naționale. Insuși Vasile Goldiș rostește panegiricul la înmormântarea eroului.

Cazul Arion era avertismentul și confirmarea necesității de a face inofensive cursele și atacurile fățișe ori ascunse ale usurpatorilor în ziua sărbătoarei dela Alba-Iulia.

Căpitanul Medrea a fost viu felicitat pentru exemplara apărare a Albei-Iulii, de către factorii hotărâtori. I s'au adus mulțumiri publice, cum vom vedea. Șeful resortului organizării dr. Ioan Suciuciu l-a angajat ca sfetnic militar și s'a servit de cunoștințele lui în organizarea corpului voluntarilor „Horia” în ajunul ofensivii dela 16 Aprilie 1919.

Sunt pline cronicile ziarelor și rapoartele oficiale de talentele și vredniciile ofițerilor comandanți de gărzi în perioada aceasta de grea încercare. Unanimități românești, în frunte cu prinții bisericilor au demonstrat public voința libertății și unirii tuturor fraților. În Blajul istoric președinte al consiliului național era însuși vicarul capitular al mitropoliei dr. Vasile Suciuciu — viitorul mitropolit de pie memorie, iar din sfatul militar făceau parte căpitanii Victor Munteanu, Negruțiu și dr. Dăniil Sabo, apoi locot. dr. Justin Nestor. În Lugoj, președinte al adunării din 3 Nov. era spiscopul dr. Traian Frențiu, actualul locțiitor de mitropolit din Blaj, iar președinte al consiliului național era regretatul Valeriu Branisce...

Tratatивele cu mareșalul Mackensen

Numai în atari împrejurări s'a putut produce senzaționala intervenție a mareșalului Mackensen pe lângă consiliul național, pentru a i se lăsa drum liber de retragere cu trupele sale prin Transilvania. Dar epizodul extrem de caracteristic merită o expu-

nere mai amănunțită, pentru că dă măsura gradului de autoritate reprezentată de români.

Mareșalul Mackensen de mare faimă s'a adresat telegrafic consiliului național român din Arad, rugându-l să-i primească delegații cari să-i expună dorințele în vederea încheierii unei înțelegeri. La răspunsul afirmativ al consiliului mareșalul a trimis la Arad doi delegați: pe baronul von Voelkershamb și pe cavalerul von der Gotz. O comisiune militară prezidată de reprezentantul consiliului național Vasile Goldiș a angajat imediat discuțiuni pe baza unei adrese scrise a mareșalului. În adresă se înșirau o serie de plângeri împotriva populației și gărzilor românești cari fac și-cane convoaielor germane, cea mai gravă dintre ele fiind isprava gărzilor din Orăștie de sub comanda ltcol. Cernățeanu care a rechiziționat locomotivele dela 7 trenuri militare. Din partea ofițerilor români au luat cuvântul: căpitanul Rîșcuția care a afirmat că chiar dimpotrivă: trupele germane molestaseră satele, deaceea pretinde ca ele să fie dezarmate; locot.-col. Brândușa e de aceeași părere, iar căp. dr. Avramescu cere ca întregul material prisoanelnic să fie vândut consiliului național, să fie interzise rechiziționările de alimente de prin sate și să contribuie la întreținerea gărzilor noastre. Președintele Goldiș ia cu plăcere la cunoștință, că mareșalul Mackensen a aflat de bine să angajeze pertractări cu autoritatea supremă românească; dorește să se cadă la o înțelegere în chip loial pentruca transporturile trupelor germane să fie libere; va cerceta conflictele și incriminările, se va fixa ruta retragerii, dar nu vor fi tolerate jafurile prin satele românești...

Mareșalul Mackensen a respectat autorizația și dorințele exprimate de consiliul național din Arad și a ținut seamă de sensibilitățile românești. În ziua Albei-Iulii mareșalul Mackensen s'a stabilit în Oarda, a stat nemișcat, nevoind să tulbure solemnitatea grandioasei adunări, așa cum a cerut-o comandamentul gărzilor din cetate. Atitudinea mareșalului a certificat în istorie țaria, prestigiul și suveranitatea actelor emise de conducerea politică și militară din Arad a românilor ardeleni. Guvernul din Budapesta era inexistent, iar ordinele sale inoperante pe teritoriul trecut deabinelea sub jurisdicția forului românesc din Arad.

Ordinele de zi ale comandamentului gărzilor

În expunerea organică prezentă își are îndreptățirea de a se insera activitatea oficială a comandamentului gărzilor din Arad,

care a publicat ordine de zi cuprinzând instrucțiuni de palpitant interes.

Primul ordin s'a ocupat, cum am văzut, cu organizarea internă a gărzilor. A urmat ordinul prin care se numesc comandanții de secții din cele 16 plăși din Arad și Crișana : cpt. Moise Rișcuță în Arad, locot. dr. Virgil Ciacian în Pecica, subl. George Ardeleanu în Nădlac, subl. Ionel Capșa în Aletea, locot. dr. Adrian Popescu în Chișinău, locot. Ștefan Peneș în Șiria, vol. dr. Silviu Păscuțiu în Ineu, stegar Petru Petica în Târnova, locot. Ștefan Neamțu în Borșești, dr. Ioan Suciuc în Hălmagiu, cpt. dr. Nerva Oncu în Baia de Criș, cpt. dr. Eugen Beleş în Radna, locot. dr. Teodor Roxin în Lipova, cpt. dr. Aurel Crișan în Aradul nou. Ordinul nr. 3 numește comandanți în diferite orașe, printre cari pe cpt. Aurel Ciortea în Brașov. Ordinul nr. 4 se ocupă special de pregătirile pentru Alba-Iulia. Ordinul de zi nr. 5 :

„Comanda trupelor pentru susținerea ordinii o preia căpitanul Florian Medrea în înțelegere cu căpt. A. Bogdan. Gărzile din cercurile Alba-Iulia, Blaj, Aiud, Abrud, precum și gărzile marginase acestora au să se prezinte în seara zilei de 30 Nov. în Alba-Iulia”. Ordinul nr. 6 precizează : „în 1 Decembrie să se țină serviciu dimineața în toate bisericile. Toți gardiștii să ia parte. Comandanții vor vorbi poporului și între 10—12 se vor trage clopotele. În zilele de 27 Noembrie — 3 Decembrie toate gărzile dealungul căilor ferate vor face serviciu la gări ziua—noaptea și vor urmări persoanele suspecte, apoi vor păzi podurile și tunelurile”. Ordinul nr. 7 este dat din Arad în 5 Decembrie și exaltă în mod special succesele căpitanului Florian Medrea, acum numit „comandantul cercului de activitate al comandai militare din Alba-Iulia întins asupra întregului cerc al fostului regiment 50” ; laudă pe cpt. Medrea pentru „zelul deosebit dezvoltat întru susținerea ordinii exemplare și disciplinei depline ce a domnit la festivitățile marci adunări naționale din Alba-Iulia”; totodată face apel către „ofițerii de rezervă, glotașii sau cari sunt puși la dispoziție, cari voesc a se inactiva, să-și înainteze rugărilor până la 1 Ianuarie 1919 la comanda supremă a gărzilor naționale române din Sibiu”.

În 8 Dec. apare comunicatul despre mutarea comandamentului suprem al gărzilor din Arad la Sibiu, unde și-a luat reședința Consiliul dirigent ca emanație a adunării dela Alba-Iulia. În afară de autoritățile centrale din Sibiu, de aci înainte nu vor mai ființa decât consilii și comandamente de gărzi județene. Despre „consiliul național român” cronica va păstra muțenie totală. I se substituie

Consiliul dirigent — guvern investit cu toate atribuțiunile formale ale puterii de stat. Marele sfat a jucat un rol de parlament, din mijlocul lui alegându-se membrii consiliului dirigent.

Resortul gărzilor în consiliul dirigent

Orașul lui Șaguna, al memorandiștilor, al comitetului național în frunte cu dr. Ioan Rațiu, al lui Visarion Roman și Partenie Cosma, al „Telegrafului român” și al „Tribunei” se înalță la rangul de metropolă strălucitoare a Transilvaniei pentru timp de doi ani, când îi va lua Clujul locul.

Încă din 8 Nov. se constituie în Sibiu sfatul național prezidat de Andrei Bârseanu, din conducere făcând parte și profesorul Nicolae Bălan, mitropolitul de astăzi. Legiunea se organizează în primele zile de Noembrie, iar în 3 și 4 Nov. este recunoscută de Sași. Comandant al legiunii este maiorul Valer Liuba, iar primii legionari sunt seminariștii. Sfatul militar român procedează la înființarea de gărzii pentru potolirea spiritului revoluționar. Ofițerii primesc 30, iar legionarii 20 coroane pe zi. Sediul comandamentului este chiar în seminarul „Andreian”. Preot confesor este d. Constantin Moldovan, fost preot militar, iar mai târziu consilier referent al Patriarhiei. Legiunea ocupă poșta și gara. Un tren blindat deschide focul cu mitraliere asupra satului Porcești în ziua de 5 Noemvrie. În 6 Noemvrie primul mort: legionarul Munteanu, teolog. Multe informațiuni asupra serviciilor prestate de gărzile locale sunt povestite de Ioan Berghea în „România Nouă” — n-rele din 8, 9 și 11 Dec. 1940.

Deodată cu așezarea Consiliului dirigent în Sibiu se definesc resorturile, iar Ștefan Cicio Pop, numit șef al resortului armatei și siguranței publice, devine în chip firesc și căpetenia gărzilor. „Gazeta Oficială” care apare săptămânal dela 14 Decemvrie, înseamnă notele circulare și ordinele sale referitoare la soarta gărzilor. Cea dintâi dispoziție apare în nr. 1 în următorii termeni:

„Consiliile și gărzile naționale locale pot efectui dețineri de persoane numai cerând autorizare dela șeful resortului siguranței publice și al armatei, sau dela șeful resortului afacerilor interne. În caz de urgență, deținerile se pot face și fără autorizare prealabilă, dar în timp de 24 ore este a se cere autorizarea cu raport

telegrafic motivat, dela șeful siguranței publice și al armatei care va decide în înțelegere cu șeful resortului afacerilor interne.

14 Dec. 1918

IULIU MANIU

șeful res. af. int.

Dr. ȘT. C. POP

șeful res. armatei

și sig. publice”.

In *Gazeta oficială* nr. 2 citim următorul ordin :

„Aduc la cunoștința tuturor gardelor române din Ungaria, Transilvania și Banat, precum și a publicității, că în baza denumirii mele de șef al armatei și siguranței publice, am primit *puterea executivă peste toate gardele naționale române de pe teritoriul locuit de români*, deci de aci încolo acestea numai mie îmi sunt subordonate, împlinind toate ordinele ce se vor da în legătură cu siguranța internă și publică a țării.

17 Dec.

BCU Cluj / Central University Library
Dr. ȘTEFAN C. POP

Deabia mai trec câteva zile și se desființează resortul armatei și siguranței publice. „*Gazeta oficială*” no. 6 din 27 Ianuarie aduce la cunoștință că Ștefan C. Pop este numit ministru în guvernul regal din București, că resortul și-a încetat activitatea, comandamentul armatei ardelenе fiind încredințat generalului de divizie baron Ioan Boeriu, iar afacerile siguranței trecând asupra resortului internelor, *deasemeni afacerile gărzilor*”.

Consiliile și gărzile și-au împlinit misiunea foarte dificilă și meritoasă. Trupele române intră în 13 Dec. în Sibiu sub comanda generalului Moșoiu, iar în 24 Dec. în Cluj. Instituțiunile consiliilor și gărzilor create pentru o perioadă de trecere, cedează administrațiilor obișnuite de stat locul obținut de ele cu devotament.

Gărzile au suplinit instituțiile armatei și jandarmeriei, au premers organizării acestora, au fost avangărzile lor în niște situațiuni foarte ingrate. Istoria nepărtinitoare cântărește după merit faptele lor glorioase în zile de tulburare și de aprigă încordare în apărarea patrimoniului românesc, în așezarea poporului în drepturile sale și în pregătirea Albei-Iulii și unirii definitive.

Gărzile se însumează în jandarmeria și armata română

Dacă în chip formal instituția gărzilor și resortul armatei de cari dispunea Consiliul dirigent până la intrarea armatei române în Transilvania, s'au desființat, în fond din straturile gardiștilor s'au recrutat numeroși ostași. Mulți ofițeri și gardiști s'au activat în armata și jandarmeria română.

Insuș Consiliul dirigent a inaugurat o acțiune viguroasă în valea Crișului Alb în scopul înființării unei jandarmerii regulate la început, iar ceva mai târziu pentru organizarea corpului voluntarilor „Horia”. Șeful resortului organizării dr. Ioan Suciu s'a deplasat pe teren, a încredințat pe căpitanul Vasile Barbu să plece la Ineu și să ia contact cu gărzile locale, iar sfetnicul său militar căpitanul Medrea s'a stabilit în Brad luând comanda formațiunilor gardiste în ziua de 10 Februarie 1919. Gărzile din Halmagiu și Brad sunt nucleul corpului voluntarilor „Horia”. Recrutarea de voluntari pe valea Crișului de către căpitanii Barbu și Medrea a înregistrat un deplin succes: populația moților a răspuns cu însuflețire la apelul înscrierii în rândurile corpului „Horia” din care s'a dezvoltat apoi regimentul de infanterie din Beiuș. Foștii gardiști au îngroșat rândurile jandarmeriei și armatei regulate române, care nu mai putea sta prea mult în expectativă dincoace de blestemata linie demarcațională ce tăiașe în două corpul națiunii și expuse întreaga regiune de dincolo de Zam și Brad unor persecuții și maltratări intolerabile din partea „gărzilor de oțel” și trupelor neregulate de expediționari unguri cari răsbunau Alba-Iulia. Drama de dincolo de Holde, Zam, Brad și Ciucea este înfiorătoare. Din Decembrie 1918 până în Iunie 1919 societatea românească părăsită de scutul gărzilor suie calvarul celor mai crâncene suferinți. Pe deoparte armistițiul din Belgrad, iar pe de alta linia demarcațională încurajau administrația și unitățile armatei maghiare la acte de teroare și atrocități. În Socodor sunt uciși doi preoți. În Șiria d-na dr. Hotăran și fiul sunt împușcați. Martiriul fruntașilor din Beiuș dr. Ciordaș și dr. Bolcaș a înfiorat toată lumea românească. Sute și sute de victime în toată zona de dincolo.

Profesorul Traian Mager, fostul comandant al legiunii din Halmagiu a tipărit o prețioasă monografie intitulată „Contribuțiuni la istoria unirii”¹⁾ în care se ocupă pe larg cu mare bogăție

1) Arad, tip. Diecenzană 1939, lei 150, în 300 pagini.

de amănunte despre viața gărzilor, mijloacele de subsistență, chemarea lor, rolul jucat în înființarea corpului voluntarilor „Horia”, peripețiile bătăliilor de eliberare din valea Crișului, și notează undeva adevărul: „dupăce gărzile au fost dezarmate, avutul și viața românilor din dosul liniei demarcaționale ajung la discreția bandelor de mercenari unguri” (p. 79).

Rămâne încă o sarcină pentru ziua de mâine a filialelor județene ca să adune cu grije însemnările despre calvarul îndurat de atâția gardiști eroi și de atâtea suflete românești lăsate pradă volnicilor străine.

Pela finele lunii Martie preparativele înaintării peste linia demarcațională sunt terminate. Armata biruitoare salvează teritoriile românești și sdrobește armata roșie a lui Bela Kun ocupând Budapesta și dând Ungariei posibilitatea să treacă la alt regim.

Cea mai competentă recunoaștere a serviciilor

Supremul for al magistraturii române: Inalta curte de casație și justiție, fiind chemată să se pronunțe în mai multe rânduri într'o materie ce părea susceptibilă de interpretări diferite și nesigure din partea oficiilor contabilității publice și administrației Casei de pensuni, n'a ezitat să dea recunoașterile cele mai autorizate și sentințele cele mai *echitabile*. Suntem în posesiunea unor texte foarte prețioase, documente grăitoare despre rolul și drepturile dobândite de gărzi.

Cum dintru început metoda noastră a preferat să ne sprijinim mai degrabă pe documente oficiale, decât pe afirmațiuni personale, reproducem aci trei documente emaneate dela înalta curte de casație și justiție.

Primul datează din 13 Februarie 1929 și cuprinde următoarea mențiune în decizia no. 237 :

„Gărzile naționale române transilvane au fost formațiuni cu caracter militar, care făceau apărarea granițelor țării mărite prin declarațiunea din 1 Dec. 1918 dela Alba-Iulia, iar ofițerii români din provincia alipită care le-au înființat contau ca ofițeri însumați în armata română și au adus mari servicii în împrejurările excepționale din acea vreme ca avangarde ale grosului armatei noastre, în acțiunea de eliberare a noilor ținuturi, izgonind restu-

O parte a Drapelului Asociației, sfințit la Alba Iulia, la 1 Dec. 1940.
 reprezentând stemele celor 23 de județe.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Delegația Asociației Gărzilor Naționale la sfințirea drapelului.
 (Alba-Iulia, 1 Dec, 1940)

În rândul întâi dela stânga la dreapta : Ion Dragoș, Pr. Stroia, Pr. Dr. I. Felea,
 Dr. Dumitraș președ. Asoc., Traian Chirilă, secretar g-ral, Pr. C. Moldovan
 vicepreședinte, L. Cotariș, cenzor

rile armatei inamice, care încă amenințau și îngreuiau înfăptuirea Unirii declarate la Alba-Iulia“.

Al doilea document este provocat de plutonierul Ioan Bora căruia i s'a contestat dreptul la pensie pentru timpul servit în teritoriile noi înainte de eliberare. Secțiunea III a înaltei curți de cașăie deliberează și aduce decizia nr. 677 din 4 Aprilie 1935, prin care-i dă câștig de cauză cu următoarea argumentare :

„CURTEA

Asupra recursului introdus de Ioan Bora contra deciziunii nr. 275 din 8 Mai 1933, a Curții de Conturi, S. II, prin care aceasta a respins apelul declarat contra deciziunii Nr. 7231 din 1931, a Casei Generale de Pensii.

Având în vedere, că prin aceasta deciziunea s'a respins, ca inadmisibilă cererea făcută de recurent, pentru motivul, că numitul a servit numai în armata austro-ungară și nu a fost însumat în cadrele Armatei române.

Pentru a da soluțiunea de mai sus, Curtea de Conturi, constată în drept și în fapt următoarele :

Că Ioan Bora a servit în armata austro-ungară, ca plutonier ; Că în urmă a prestat celeași servicii în grad și în garda națională din Ardeal, care gardă prin caracterul și utilitatea, ce a reprezentat, poate fi considerată, ca o fostă avantgardă a Armatei române :

— *Că deci apelantul a prestat serviciul și în armata română :*

Că însă nu i se pot aplica dispozițiunile art. 8 din Legea dela 20 August 1929, care prevede pentru acest fel de funcționari, situațiunea de a fi refuzat jurământul de credință către Statul român, ceiace nu este în cazul la față.

Deasemenea, nici legea generală de pensii. nu-i poate fi aplicabilă, deoarece el nu prezintă conform art. 7 din această lege certificate, cari să constate în mod precis durata serviciului făcut, precum și soldele, ce a primit, deci înscrierea la pensie a apelantului nu poate fi făcută.

Văzând motivele de casare formulate.

Având în vedere, că prin aceste motive recurentul se plânge de violarea art. 8 al legii din 5 August 1929, eroare grosieră de fapt, omisiune esențială și nemotivare, deoarece deși curtea de conturi recunoaște că acesta a fost însumat în armata română, îi contestă dreptul de pensie, în baza suscității legi ;

Denaturare de acte și eroare grosieră de fapt. Motivare și greșită interpretare a art. 29 al regulamentului legii din 1929, fiindcă instanța de fond nu analizează certificatul, prin care recurentul dovedea însumarea sa în garda națională.

Având în vedere, că instanța de fond stabilește, că recurentului nu-i pot fi aplicabile dispozițiunile art. 8 din legea dela 20 August 1929, care prevede pentru acest fel de funcționari situațiunea de a fi refuzat jurământul de credință către Statul român, ceiace nu este cazul în speță.

Că deasemenea nici legea gen. de pensiuni nu-i poate fi aplicabilă recurentului, deoarece el nu prezintă, conform art. 7 din lege, certificate, din care să se constate în mod precis durata serviciului făcut și soldele primite și înlătură în consecință de apelant în fața sa, declarație, din care rezultă însumarea acestuia în garda națională.

Având în vedere, că recurentul susține prin recursul de față că fiind constant, că dânsul a fost însumat în cadrul activ al Armatei române, trebuia, ca instanța de fond să examineze drepturile, ce rezultă din acest fapt pentru dânsul, precum și modurile, de valorificare a lor, lucru, pe care a omis a-l face; Că instanța de fond înlăturată, ca lipsit de valabilitate certificatul dovedind însumarea recurentului în armata română.

Având în vedere, că *Inalta Curte de Conturi în decizia Sa, arată, că recurentul apelant, cu declarația dată de d. dr. Iuliu Morariu, fost președinte al Sfatului național din Uioara, a dovedit, că a prestat serviciu în garda națională din Ardeal, care prin caracerul și utilitatea, ce a prezintat pentru Statul român, poate fi considerată, că a fost avantgardă a Armatei române.*

Că astfel fiind, nu i sunt aplicabile dispozițiunile art. 8 al legii din 20 August 1920. Că dispozițiunile legii generale de pensiuni, adaogă Curtea — potrivit art. 7 din legea generală de pensiuni, timpul servit de funcționarii publici se constată prin certificate eliberate pe baza cazierelor de serviciu, prevăzute în legea pentru Statutul funcționarilor, de serviciu, unde funcționarul a exercitat ultima sa funcțiune, iar pentru militari după controalele Armatei și după această expunere, Curtea conchide, că întrucât apelantul nu a produs un asemenea certificat, din care să se constate, în mod precis, durata serviciilor Sale, cum și soldele, ce a primit, declarația produsă nu poate avea vreo valabilitate.

Având în vedere, că din cele de mai sus, rezultă, că instanța de fond constată, că apelantul a fost însumat în garda națională, care constituia avantgarda Armatei române, dar îi respinge cererea

de a fi înscris la pensie, potrivit legii generale de pensiuni, numai pentru faptul, că nu a prezentat un certificat conform legii, care să arate în mod precis durata serviciilor sale, cum și soldele, ce a primit.

Având în vedere, că motivul invocat de Curtea de fond, nu era de natură să înlăture pe reclamant dela dreptul de a fi înscris la pensiune, deoarece reclamantul a fost militar, provenit din teritoriul eliberat și apoi trecut în serviciul Statului român, ca plutonier, după cum însăși Curtea a constatat-o, întrunește condițiile cerute de ar. 98, al legii generale de pensiuni, faptul că din actul, cu care a dovedit, că a trecut în serviciul Statului român nici timpul servit, nici solda, ce a primit, îl poate priva cel mult de acest sport la timp, din cauza imposibilității materiale, de a-l calcula, iar nu să-i ridice și dreptul la pensiune, ce i s'ar cuveni, pentru timpul servit în teritoriul înainte de liberare.

Că astfel fiind și Curtea de Conturi ne procedând în modul arătat mai sus, motivele de recurs sunt întemeiate iar aceasta urmează a fi admis, a se casa deciziunea instanței de fond, și a i se retrimita cauza pentru o nouă judecată.

Pentru aceste motive Curtea admite recursul“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un al treilea document datează din 22 Aprilie 1939 când Inalta Curte de Casație dă satisfacțiune recurentului Dan Dănilă, fost grad inferior în garda națională, împotriva contestației casei de pensiuni. Cu decizia nr. 945 Inalta Curte îl pune în drepturile sale cu următoarea justificare :

„Având în vedere că prin motivele de casare recurentul se plânge de violarea și greșita interpretare a art. 7 și 9 din legea generală de pensiuni din 1925 și art. 42 din legea din 2 Septembrie 1920 și denaturare, deoarece a înlăturat certificatul contestator al stagiului servit în Garda Națională, cu care condițiunea minimului de 10 ani serviți era îndeplinită.

Considerând că ceace este, a se termina e dacă gărzile naționale organizate în Ardeal, pot fi considerate ca unități ale armatei române, iar ofițerii și reangajații lor ca aparținând acestei armate, care au luat parte la războiul pentru întregirea neamului și dacă în concluzie, aceștia intră în cadrul de aplicațiune a legii din 2 Septembrie 1920, putând fi considerați ca însumați în armata română.

Considerând că zisele Gărzi Naționale au fost prevăzute în bugetul Consiliului dirigent, autoritate care în conformitate cu

actul Unirei, reprezintă pentru regiunile desrobite însăși autoritatea Statului Român ;

Că aceste gărzii, independent de atribuțiunile de menținere a ordinii interne, atribuțiuni inerente în caz de război, ori cărei, foste armate, aveau un adevărat caracter militar, ele fiind destinate de autoritatea română, care le-a organizat și întreținut prin bugetul ei, să servească în împrejurările excepționale din acea vreme ca avant-gardă ale grosului armatei române, în acțiunea de eliberare a nouilor ținuturi și de organizare a resturilor armatei inamice.

Că acesta fiind caracterul Gărzilor Naționale este evident că toți acei care au aparținut ca ofițeri sau reangajați la aceste gărzii contau prin însăși această participare și însărcinare ca ofițeri însumați în armata română în sensul art. 42 din legea din 2 Septembrie 1920 și deci dreptul lor și al urmașilor la pensiu ne urmează să fie regulat în conformitate cu această lege ;

Având în vedere că în speță recurentul a făcut dovada cu certificatul prezentat care, fiind însușit de Ministerul armatei constată legal timpul servit în Garda Națională și de care Inalta Curte de Conturi în o greșită interpretare a legii nu l'a luat în considerare,

Că astfel recursul este întemeiat și a trebuit admis, iar Deciziunea atacată, casată și trimisă pentru o nouă judecare.

Văzând și cererea de cheltueli de judecată și apreciind ;

Penru aceste motive Curtea în numele legii : Admite recursul introdus de Dănilă Ioan

Casează decizia nr. 262 din 9 Aprilie 1938, a Inaltei Curți de Conturi Secția III-a și dispune trimiterea dosarului aceleași curți pentru o nouă judecare.

Obligă pe intimata să plătească recurentului lei 1000 (una mie) cheltueli de judecată“.

Satisfacțiuni superioare

Aceste antecedente sunt satisfacțiuni superioare pentru foștii luptători. Căci gărzile au fost înființate de autoritatea română. Aceasta le-a susținut din fonduri și bugete legal administrate. Pe drept cuvânt gărzile naționale trebuie să fie considerate ca unități ale armatei române. Ele „aveau un adevărat caracter militar“ și au servit în împrejurări excepționale ca „avantgardă ale grosului armatei române“. Dacă mai existau îndoeli asupra acestor înjghebări de forțe publice în perioada de dinainte de trecerea ar-

matei române peste Carpați, ele sunt spulberate prin judecata competentă a supremei noastre magistraturi

Intr'o cuvântare de mai târziu (1933) fostul președinte al Consiliului dirigent și al Consiliului de Miniștri d. Iuliu Maniu a făcut următoarea afirmațiune : „după ce Ardealul s'a declarat rupt de Ungaria și alăturat României noi, ne-am înființat legiunile și gărzile noastre și cu acestea am înființat puterea românească pe aceste plaiuri“. O declarațiune în plină cunoștință de cauză și foarte autorizată.

Printre oamenii de concepție cari au prezidat destinele chiar ale acestei asociațiuni, este fără îndoială și d. dr. Aurel Hetco, fostul președinte din Cluj care a făcut aprecieri juste într'un interviu publicat în „Tribuna“ (2.XII.1939) cu privire la chemarea gărzilor. Printre altele d-sa a caracterizat astfel meritele lor :

„Garda națională română a fost prima armată transilvană, organizată sub steagul nostru tricolor, în prezența inamicului“ ;

„Soldații români revoluționari ce au aruncat armele cu gândul ca niciodată să nu le mai ridice, la chemarea conducătorilor lor firești, le-au încins din nou, îndreptându-le contra asupritorilor și camarazilor de ieri, pentru înfăptuirea Unirii“ ;

Atâția politicieni greșesc, când lasă... „în întunericul anonimatului pe vrednicii tovarăși de luptă națională, dar nu și electorală“ ;

Prin gărzi am avut „manifestația cu arma în mână a unității naționale și a voinții de a scutura cu orice preț jugul dominațiunii străine, în scopul alcătuirii unui stat unitar cu frații liberi din vechiul regat“ ;

Prin gărzi a fost posibilă „mobilizarea conștiințelor și încurajarea spre emancipare totală de sub robiile trecutului“, ele au fost „manifestarea unei discipline și a unui curaj românesc“ ;

Gărzile „au înăbușit revoluția din Ardeal, au dezarmat soldații și jandarmii unguri și trupele lui Mackensen“ ; au apărat poporul român de ororile bandelor secuiești pornite spre devastare“ ; „au protejat întrunirile și demonstrațiile politice românești“ ; „au reținut contingentele dela recrutările forțate republicane maghiare“ ; „au salvat poduri, clădiri, așezăminte publice, căi de comunicație, provizii pentru populație și armată“...

Sunt declarațiuni avântate și demne de a fi consemnate pentru înțelesul lor inteligent.

Serviciile prestate de gărzile ardelenene n'au fost trecute cu vederea nici de istoria imparțială. Au stors aprecierea integrală au unui istoriograf de talie: d. prof. univ. C. Kirîțescu în vol. III

din „Istoria războiului pentru întregirea neamului“ (pp. 366—370) are ample și drepte considerațiuni asupra lor. Vorbește în termeni elogioși despre „marea însuflețire care domnește în lumea românească de peste tot Ardealul“ unde se țin adunări populare, se sfințesc drapele, se depune jurământul de credință și se văd „imense cortegii de țărani“ insetați de veacuri după libertate și independența națională. Apoi continuă din cuvânt în cuvânt:

„Revoluția maghiară deslănțuită de Karolyi la Budapesta în noaptea de 31 Octombrie—1 Noembrie, — se răspândise cu iuțea fulgerului pe tot cuprinsul țării, nebunia distrucțiunii s'a întins ca o molimă ucigătoare. Trei zile a ținut pârjolul. Din șesul ungar în creierul munților mulțimea, prinsă de beția răzbunării, s'a aruncat asupra avutului celor pe cari îi priveau ca pe uzurpătorii drepturilor și exploatatorii nuncii lor, a jefuit și a incendiat. *Ca o reacțiune împotriva tulburărilor României, sub impulsul Consiliului Național au început să constituie consilii și gărzi naționale, cari să susțină ordinea și siguranța publică și să apere averea și persoana locuitorilor.* În centrele mai mari s'au organizat sfaturi naționale comitatense în legătură directă cu Comitetul Național din Arad, iar în fiecare sat s'au înjghebat mici sfaturi naționale compuse din preotul, învățătorul și un fruntaș din sat. Prin faptul, că erau constituite din tot ce avea neamul românesc mai de valoare, ele au căpătat imediat un mare ascendent asupra populației și toate celelalte autorități s'au pus la dispoziția lor“.

In cadrul limitat pe care ni l-a fixat conducerea Asociației nu mai pot insista și asupra altor momente și aspecte cari să pună în lumină individualitatea gărzilor și chemarea lor istorică.

Mă potrivesc proporțiilor statornicite pentru un început modest. Am pus primele jaloane pentru o monografie în toată puterea cuvântului.

Nu pot decât felicita Asociația pe care o văd mișcându-se viu, cuprinsă de fiorii unor acțiuni cari să electrizeze spiritele tuturor celor cari odinioară și-au unit silințele cu atâta spontaneitate într'un ideal de realizare a dezrobirii. A ține trează această conștiință de corp nu numai pentru a reconstitui un trecut de luptă comună, dar și în vederea unor eforturi viitoare când ne-ar amenința noi primejdii, mi se pare o datorie sublimă.

Asociația este depozitara spiritului de jertfă și a conștiinții despre necesitatea necurmății cultivării a unirii sufletelor.

Avem încă drepturi de apărut. Integrearea românismului în

stat unic național și omogenizarea populației încă nu este un ideal atins.

Poate va mai fi nevoie de sacrificii pentru a strânge sub acelaș acoperiș pe toți fii risipiți ai neamului și amenințați în ființa lor românească.

Aria de existență a românismului este foarte întinsă. Avem rădăcini foarte bătrâne, multimilenare în solul natal, deaceea susținem tare că nici crivățul cel mai de ghiață, nici furtuna cea mai înfricoșată nu ne vor mișca vreodată de aici, din spațiul nostru vital.

Nimic mai frumos decât a trăi în spiritul de luptă care ne-a dus ieri la victorii, și care ne garantează și făurește rezistența și propășirea de mâine.

București, 1 Decembrie 1943.

ION CLOPOȚEL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Asociația foștilor luptători din Gărzile Naționale Române din Ardeal și Banat 1918—1919

Realizări și preocupări de viitor

Cercetând rolul istoric al „naționalităților” cari au compus mozaicul austro-ungar dinainte de 1918, constatăm că niciuna nu s'a pregătit pentru fatalul act al desmembrării și pentru unirea cu trunchiul națiunii, așa cum s'au învrednicit și s'au organizat românii din Ardeal și Banat. Istoricul în rezumat, ce a precedat în paginile acestei lucrări, arată nu numai rolul covârșitor al Gărzilor Naționale din 1918, ci și spontaneitatea cu care românul din toate ținuturile Ungariei locuită de români, a știut să pună în locul autorității vulturului bicefal, Lăcalcat în picioare, *un for propriu* de stăpânire și disciplină națională. La nici una din națiunile conficuitoare, istoricul acelor mărețe zile n'a înregistrat formule de organizare și de realizare în vederea unei noi așezări statale de proprie construire, cum a fost acest corp paramilitar al Gărzilor Naționale din Transilvania, cu disciplină și cadru, dela soldat la General, dela Garda Comunală la un Minister al gărzilor naționale. Pentru cei care vor să aprecieze în chip obiectiv, maturitatea cu care noi am primit și am știut să amplificăm importanța istoricului an 1918, existența gărzilor naționale trebuie să fie cea mai elocventă dovadă.

Însă istoricul din lucrarea de față s'ar cere a fi întregit și cu ceea ce a urmat după ce s'au turnat tiparele de organizare definitivă a marelui imperiu românesc, pe care l'am visat dela Tisa până la Nistru. Căci Gărzile Naționale s'au desființat, în măsura în care cadrele armatei regulate și administrația păzitoare de ordine în Stat și-a ocupat pozițiile cuvenite, — însă spiritul care a animat pe membrii gărzilor, pe luptătorii anului 1918, *nu s'a topit*.

Luptătorul din 1918 a fost un modest prin excelență. Rolul lui își găsește multă asemănare cu acela al maurului cu datoria împlinită. Aceli cari deși au fost timp de 4 ani crucificații infernalelor tranșee și vânturații tuturor câmpiilor de bătae, au mai știut să țină piept și cu detașamentele și ștrafexpedițiunile trenurilor blindate ale unui regim ce se încapățanase să apere un imaginar mileniu sanștefanian. Tinerile și bătrânele cătane ale unui Împărat care de atâtea ori ne-a amăgit și ne-a trădat, n'au aruncat pușca. Li aștepta o misiune istorică. Trebuiau să răspundă la ancestralul imperativ și să reconstruiască Dacia Traiană. La binefacerile stăpânirii nu s'au imbulzit. În inimile lor a trăit imaginea țării pe care au întregit-o și amintirea sbuciumului din 1918. Astfel s'a format o comunitate spirituală și de camaraderie, care s'a cerut a fi închiegată în personalitatea juridică a unei organizațiuni. Există deci un resort sufletesc din care să ia naștere o Asociație. Cât de mult a fost dorită această adunare sub egida unei organizațiuni, ne-o dă dovada existenței în mai multe centre din Transilvania a unor înjghebări județene. Camaraderia din gărzile naționale n'a fost o ficțiune. La Arad și la Sibiu au existat organizațiuni locale, iar la Cluj luase ființă una cu caracter general.

* * *

La 16 Iunie 1938, președintele Asociației din Cluj, dl. dr. Aurel Hetco este prezent la București și prezidează o ședință de constituire a unei filiale ce avea să aibă sediul în Capitala țării. În aceea perioadă, Capitala grupase un însemnat număr de foști luptători din Gărzile Naționale, încât printre membrii fondatori figurează o impunătoare gardă compusă din:

Dr. Aurel Dumitraș, care este ales președinte al filialei București, apoi D-nii Cornel Todea, Ing. Pavel Dorin, dr. Virgil Marian, Petre Ionescu, Gr. Stoica, Dr. Comșa Alex. Pr. Ion Sporea, ales vice-președinte, Dr. Eugen Radu, Emil Mureșan (secretar general), Leluțiu Ion (casier) și alții.

Această filială (sau secție), începe activitatea într'un ritm satisfăcător. La 27 Iunie 1938, redactează un memoriu care se depune la Preșidenția Consiliului de Miniștri, arătând dezideratele Asocia-

ției. La 21 Iulie 1938 Centrala din Cluj confirmă constituirea filialei București. La 28 Octombrie 1938, filiala București întocmește cel dintâi tablou cu camarazii îndreptățiți a purta Medalia Ferdinand cu spade, medalie menită să fie o consacrare a tuturor acelora cari au contribuit cu arma în mână la pregătirea și paza adunării în care s'a proclamat marea Unire dela Alba Iulia. La Noembrie 1938, filiala București își regrupează conducerea, dl. ing. Pavel Dorin fiind ales secretar general.

La ședința dela 13 Octombrie 1939 participă și delegații organizațiilor locale și mai vechi, ai „Asociației“ dela Arad și al „Legiunii“ dela Sibiu și se dezbate problema unificării tuturor organizațiilor. Agendele secretariatului sunt preluate de dl. Traian Chirilă. Dealtcum problema unificării persistă a se menține la ordinea zilei în tot cursul anului 1940. La 13 Octombrie 1940, după ce în prealabil au urmat dezbateri pregătitoare, filiala din București, pierzând organul central din Cluj, prin durerosul act de cedare al Transilvaniei de Nord, se hotărăște constituirea unei Uniuni centrale cu sediul la București. Astfel se constituie la această dată, în sala de ședințe a Uniunii Camerelor de Muncă, Uniunea Gărzilor Naționale din Ardeal și Banat 1918 - 1919, având o nouă conducere:

Președinte : Dr. Aurel Dumitraș.

Vice-Președinți: General magistrat Ștefan Stroia

Pr. Dr. I. Felea

Prof. Pavel Dorin

Virgil Molin

Secretar general: Traian Chirilă

Casier central: Gr. Stoica

Membrii în comitetul Central: Pr. C. Moldovanu, Al. Baciú, I. Felbab, Dr. Eugen Clonța, I. Leluțiu, E. Mureșan, și Cornel Todea.

Cu acest prilej ce redactează actul de constituire și statutele în vederea obținerii personalității juridice, iar în ședințele

următoare se ia în desbatere problema organizării secțiilor județene și reactivarea vechilor cadre, pentru a da un nou puls Asociației.

E cazul să arătăm aci, că această constituire s'a făcut în timpul când asupra conștiinței fiecărui fost luptător din Transilvania apăsa dureroasa ciopârțire a granițelor și știrbirea întregității Ardealului.

Evenimentele tragice de-atunci au trezit în toți foștii membri ai Gărzilor Naționale, sentimentul de conservare al Națiunii și îndatorirea de a închea într'un singur mănunchiu, pe toți acei cari au luptat pentru 1 Decembrie 1918. Cu nimic nu se putea asemui durerea generației dela Alba-Iulia, văzând cum se prăbușesc granițele. Iar reflexul firesc era strângerea rândurilor. În inimi a început să se trezească simțământul îndatoririi de apărător, necris în regulamente ci gravat în cutele cele mai tainice ale sufletului de întregitor de țară. Cu prilejul acestui dureros, eveniment, A. G. A. a publicat următorul protest :

„Membrii Uniunii asociației fostelor gărzi naționale ardelenne, luptătorii pentru întregirea neamului din 1918-19, protestează cu toată energia și revolta sufletească împotriva ciuntirii Ardealului prin dictatul ce nesocotește drepturile firești milenare istorice și etnice ale poporului românesc depe acele plături“ (Universul 6 Sept. 1940).

În ședințele dela 5, 19 și 21 Noembrie 1940 se fac pregătiri pentru manifestația ce avea să se desfășoare la Alba Iulia la 1 Decembrie 1940. Uniunea își brodase un drapel, în care sunt țesute cu fir de aur stemele tuturor județelor din Ardeal și Banat, așa cum s'au prezentat și în acea memorabilă zi de 1 Decembrie că să-și strige dreptul la viață liberă. Dnii Generali Boeriu și Vlad, foști comandanți de căpetenie a gărzilor, primesc să fie nașii drapelului, iar la 1 Decembrie, la Alba Iulia în prezența Mareșalului Conducător și cu participarea delegațiilor depe toate meleagurile, drapelul Uniunii primește botezul apei sfințite de către Pr. S. S. Lor Episcopii Ciopron și dr. Vasile Aftenie. Sub cutele acestui drapel se adună de aci înainte toată suflarea foștilor luptători rămași în viață.

În cursul anului 1941 și anume în ședințele dela 20 Ianuarie,

22 Martie, 11 Aprilie, membrii Consiliului Central sunt preocupați cu confirmarea secțiilor (filialelor) județene ce sunt în curs de reconstituire. De pretutindeni sosesc rapoarte și dări de seamă asupra acțiunii de organizare și asupra adunării generale ce se țin, pentru a satisface prevederile statutare.

Tot în acest an și anume începând din luna Mai se iau toate măsurile pentru a obține sentința prin care se acordă personalitatea juridică. Față de modificările de statute cerute de către organele în drept a da avizul de funcționare. Uniunea este nevoită a-și modifica titulatura. Astfel la 27 August 1941 are loc în sala din palatul „Tinerimea Română“ o adunare generală extraordinară care modifică statutele și alege o nouă conducere, după cum urmează:

Președinți de onoare	<i>General Boeru Ioan</i>
„ „	† <i>General Vlad Alexandru</i>

PREȘEDINTE:	<i>Dr. Dumitras Aurel</i>
Vice Președinți:	<i>Virgil Molta</i>
„ „	<i>General Stroia Ștefan</i>
„ „	<i>Dr. Jucu Octavian (Lugoj)</i>
„ „	<i>Dr. Coștu Moisa (Beuș)</i>
„ „	<i>Dr. Moldovan Mihail (Turda)</i>
Secretar General:	<i>Chirtlă Traian</i>
Casier Central:	<i>Hanea Nicolae</i>

MEMBRI IN CONSILIU:

<i>Baciu Alexandru</i>	<i>Todea Cornel</i>
<i>Dr. Clonța Eugen</i>	<i>Dr. Criștea Nicodim</i>
<i>Dr. Domșa Iulian</i>	<i>Prof. ing. Pavel Dortn</i>
<i>Felbab Ioan</i>	<i>Prof. Dr. Stanca Constantin</i>
<i>Pr. Dr. Felea Irineu</i>	<i>Pr. Dr. Mălal Titu</i>
<i>Pr. Moldovan Constantin</i>	

COMISIUNEA DE CENZORI:

I. Lelufiu

Dr. Bărbieru Vasile

Danciu Gheorghe

Cenzori Supleanți:

Lăzăroiu Siloiu

Petrișor Vasile

Catarig Luca

PURTĂTORI DE DRAPEL:

† *Mureșan Emil*

Costea David

Grofu Octavian

Obținând prin sentința Nr. 4 a Secției I. C. C. personalitatea juridică, și grație stăruințelor depuse de D-l Avocat Cezar Pascu, membru de onoare al A. G. A. Asociația începe să intre în preocupările firești și depune stăruințe pentru a duce la îndeplinirea scopurilor Asociației, care se pot rezuma la:

- a) unirea într'o singură organizație și consolidarea acesteia;
- b) cultul iubirii de Neam Țară și Tron;
- c) cultul camaraderiei și menținerea trează a imaginii și simbolul zilei de 1 Decembrie 1918 dela Alba Iulia.
- d) satisfacerea pe cât posibil a drepturilor cuvenite foștilor luptători ardeleni.

Cea dintâi îndatorire a A. G. A. a fost de a fixa cadrele foștilor luptători și mai ales de a verifica în parte titlul fiecăruia pe bază de certificate autentice. S'a întocmit astfel o cartotecă generală pe secții județene; iar pentru fiecare membru în parte o fișă cu date și dosarul cu dovezi, pentru a defrișa rândurile foștilor luptători de impostorii inevitabili.

Printre realizări amintim că A. G. A. s'a străduit înainte de toate ca să obțină acea recompensă morală pe care a ctitorit-o Regele Unificator: medalia Ferdinand cu spade, pentru fiecare luptător din Gărzile Naționale.

Datorită centralizărilor făcute și a selecționării materialului doveditor, privitor la fiecare membru s'au făcut propuneri pentru obținerea Decretelor Regale pentru decorare.

Până în prezent s'a conferit medalia Ferdinand I, după cum urmează:

Prin Înalt Decret Nr. 2422/940 la 9876 membri ai Gărzilor Naționale Române.

Prin Înalt Decret Nr. 1875 din 1941 pentru o nouă serie de membri al A. G. A.

În prezent se fac toate stăruințele de a se mai conferi un număr de aproximativ 1600 medalii pentru a nu nedreptăți atâția foști luptători nedecorați.

A. G. A. a participat la toate serbările și manifestațiunile patriotice, a colaborat în mod activ cu Federația organizațiilor de foști luptători și a trecut severul triaj operat de M. A. N., fiind admisă ca organizație demnă de a purta titlul de fost luptător.

Deși scopul A. G. A. nu este primordial de a cuceri recompense materiale pentru această îndreptățită categorie de foști luptători, totuși conducerea Asociației a făcut și va face stăruitoare demersuri, pentru ca foștii membri ai Gărzilor Naționale să fie echivalați cu foștii luptători așa cum i-a învrednicit în domeniul legilor chiar jurisprudența Înaltei Curți de Casație și să li-se aprobe unele din justificatele deziderate, ca:

- 1) Echivalarea celor decorați cu Medalia Ferdinand cu Medalia „Bărbăție și Credință”.
- 2) Improprietărirea urbană în baza legilor pentru exproprierea bunurilor evreești.
- 3) Acordarea medaliilor „Crucea comemorativă” a războiului 1916-1919 cu bareta „1 Decembrie 1918”.
- 4) Asimilarea în grad a foștilor membri ai Gărzilor Naționale.
- 5) Înlesniri la înscrieri în școli, la lucrări de Stat, etc.
- 6) Improprietăriri cu loturi demonstrative și de colonizări la punctele expuse ale românismului dela granițele țării.

La împlinirea unui pătrat de veac, Asociația cuprinde azi pe toți membrii, foști luptători, din Gărzile anului 1918. Este o asociație cu membri ce nu-și mai sporesc, ci dimpotrivă își răresc rândurile în măsura în care implacabila poruncă a legilor pământeste îi chiamă în rândurile marelui armate de eroi cari și-au dat viața luptând veacuri de-arândul pentru paza pământului strămo-

șesc. La împlinirea acestui sfert de veac, membrii Asociației așteaptă cu sufletul cernit, dar gata pentru aceeași jertfă din 1918 și să trăiască ziua când ctitoria dela Alba Iulia se reîntregește așa cum a fost sortită de istorie și prin drepturile implacabile ale Națiunii.

V. M.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Serbarea decorării cu «Medalia Ferdinand I cu Spade»
a unui grup de camarazi din Capitală, la 25 Iulie 1940.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Consiliul Central A. G. A.

Dela stânga rândul I (jos): Traian Chirilă, secretar gen., G-ral St. Stroia, vice-președ, Dr. Aurel Dumitraș
președinte, Pr. C. Moldovan, vice-președ., Virgil Molin, vice-președ.
Rândul al II-lea: Prof. Iustin Ilișiu, Conf. Dr. C Stanca, Dr. Iulian Doșa, Cornel Todea, Dr. Aurel
Cosma, I. Felbab, N. Hanea și Dr. N. Cristea.

A P E L

Asociația noastră propunându-și să întocmească o cât mai întreagă și veridică oglindă a trecutului gărzilor, legiunilor, sfaturilor și senatelor din cuprinsul Transilvaniei, deci o monografie istorică demnă de serviciile strălucite aduse cauzei naționale, conștientă de greutățile unei astfel de întreprinderi își dă seama că o realizare fericită n'o poate duce la bun sfârșit decât cu concursul prețios al filialelor județene și al tuturor membrilor lor cari sunt în posesia documentelor și informațiilor obiective asupra faptelor eroice de ieri ce merită a fi consemnate într'o monografie-almanah, — în care scop își permite a îndrepta următorul apel călduros către unitățile sale provinciale :

1. Să-și ia din expunerea istorică prezentă, din interpretările și considerațiunile de mai sus, orientările cuvenite în vederea trimiterii unui material cât mai controlat și vrednic de a fi tipărit în monografia-almanah a Asociației, cel mai târziu până la 1 Mai.

2. Să dea preferință moțiunilor adunărilor de constituire cu locul și data precisă, precum și cu asistența lor, să ne trimită manifestele, circulările cu instrucții, rapoartele, ordinele și orice documente politice și militare din cuprinsul județului, cari ajută cunoșterea exactă a frământările din acele vremi memorabile până la încetarea activității gărzilor.

3. Să trimită lista completă și strict controlată a comandanților și membrilor gărzilor pe localități și pe lângă indicarea gradului militar avut.

4. Scurte note biografice ale comandanților și gardiștilor cari s'au distins, fotografia lor și eventual ce fel de decorații au primit.

5. Să consulte arhivele comunale, județene și militare pentru a scoate de acolo orice urmă interesează epoca revoluționară din 1918—19 : să copieze actele importante și să ni le expedieze. Vom pune astfel bazele arhivei noastre de documentare. Numai o astfel

de monografie-almanah aduce preciziunile pe baza cărora Asociația poate acționa cu toată trecerea și argumentarea cuvenită în orice împrejurare.

6. Rugăm a se da o atenție deosebită martirilor, luptătorilor crucificați, căzuți la postul de comandă ori victimă atrocităților de dincolo de linia demarcațională.

7. Rugăm deasemeni a se face înscrieri de pe acum de abonați la monografia-almanah a Asociației. Răspunsurile și orice relații, se vor expedia la adresa: Asociația fostilor luptători din gărzile naționale române din Ardeal și Banat în 1918—19, București str. Olteni, 35.

Prin grija și concursul tuturor să ducem la bun sfârșit realizarea monografiei-almanah.

Broșura de față este doar un început: un îndemn și o orientare.

Ca și în trecut, tot astfel și în ceasurile de acum și de mâine avem nevoie să ne înfrățim efortul comun.

Înainteșii ne-au dat pilda strănerii rândurilor în ceasurile de răscruce. Să adunăm comoara de gând și jertfă de ieri.

Dragi camarazi, prin bunăvoința și promptitudinea răspunsului dvs. cât mai satisfăcător, vom izbuti.

București, 10 Decembrie 1943. University Library Cluj

BIROUL ASOCIAȚIEI G. A.:

Președinte, Dr. Aurel Dumitraș.

Vice-președinte, Virgil Molin.

Secretar general, Traian Chirilă.

Secretar, Iulian Crișmariu.

Casier central, Nicolae Hanea.

CUPRINSUL:

	Pag.
I. Prefață : Contribuția gărzilor naționale la actul Unirii	3
II. Poezie , închinare Gărzilor Naționale de Iustin Ilieșiu	7
III. Scurtă monografie comemorativă	9
Momentul suprem al încordării	12
Timișoara începe	15
Aradul metropolă politică și militară	18
Misiunea gărzilor naționale române	19
Constituirea statului major al gărzilor	23
Ne vom croi soarta cu armele în mâini Library Cluj	25
Națiunea întreagă se organizează	29
Proba de foc la Alba-Iulia	33
Tratativerile cu mareșalul Mackensen	34
Ordinele de zi ale comandamentului gărzilor	35
Resortul gărzilor în consiliul dirigent	37
Gărzile se însumează în jandarmeria și armata română	39
Cea mai competentă recunoaștere a serviciilor	40
Satisfacțiuni superioare	44
IV. Realizări și preocupări de viitor	49
VI. Apel pentru o monografie-almanah a gărzilor naționale	57

COMITETUL CENTRAL

al Asociației foștilor luptători din Gărzile Naționale
Române din Ardeal și Bănat din anii 1918—1919 (A. G. A.)
(Persoană Juridică)

Președinți de onoare:

General IOAN BOERU
† *General ALEXANDRU VLAD*
Dr. MĂCELARIU GHEORGHE

Membrii de onoare:

Avocat Cezar Pascu
Dr. N. Hamat

Președinte activ:

Dr. AUREL DUMITRAS

Vice președinți:

Virgil Moln
General Ștefan Strota
Dr. Octavian Jucu (Lugoj)
† *Dr. Motsă Coștu (Bețuș)*
Dr. Mihail Moldovan (Turda)
Dr. Constantin Moldovan

Secretar general:

Traian Chirilă

Casier central:

Nicolae Hanea

Membrii Consiliului Central

Alexandru Baci

Dr. Eugen Clonța

Dr. Iulian Domșa

Ioan Felbab

Pr. Dr. Irineu Felea

Cornel Todea

Dr. Nicodim Cristea

Prof. ing. Pavel Dorin

Conf. univ. dr. Constantin Stanca

Pr. dr. Titus Mălai

Prof. Iustin Ilieșiu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Comisiunea de Cenzori:

Leon Lelutu

Pr. Vasile Bărbieru

Gheorghe Danciu

Cenzori supleanți:

Silviu Lăzăroiu

Vasile Petrișor

Luca Cătarig

Purtători de drapel

Octavian Grofu

David Costea

PREȘEDINȚII FILIALELOR (secțiile județene)

- Alba* : VIRGIL CUCUI Profesor
- Arad* : Dr. IOAN PESCARIU, medic primar
- Bihor* : Dr. ZENO DUMITREANU Insp. g-ral Sanitar
- Brașov* : Dr. S. SURU, insp. gen. veterinar
- Caras* : (în curs de reorganizare)
- Făgăraș* : (în curs de reorganizare)
- Hunedoara* : Dr. EUGEN HOSSU-LONGIN
- Târnava Mare* : (în curs de reorganizare)
- Târnava Mică* : Dr. GH. BORȘAN notar public
- Timiș-Torontal* : Dr. AUREL COSMA avocat
- Turda* : Dr. EUG. RUSSU, avocat
- Severin* : Dr. OCTAVIAN JUCU, avocat
- Sibiu* : Dr. I. BOSDOG
- București* : General VASILE BARBU

EXEMPLIA :
Instit. de Arte Grafice
TIPARUL ROMANESC
Bucuresti, Str. Sărindar 16
Noembrie 1943

BCU Cluj / Central University Library Cluj

